

Toonkunstkoor Bussum 125 jaar

Gooi Bergpers
Marcus van der Heide

Marcus van der Heide

125 jaar Toonkunstkoor Bussum

Jubileumconcert 1983 't Spant

Bussum

Gooibergpers

ISBN 978-90-72184-59-7

Voorwoord

Op het toch al rijk geschakeerde muzikale palet van Bussum neemt Toonkunst Bussum een heel bijzondere plaats in.

Binnen de vereniging komt het Toonkunstorkest met een leeftijd van 62 jaar eigenlijk pas kijken. Het Toonkunstkoor heeft een nooit in te halen voorsprong op het orkest met een leeftijd van 125 jaar. Daarmee is het de oudste vereniging van Bussum.

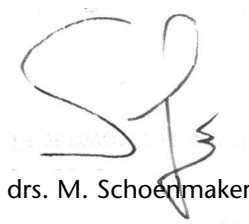
Parallel aan de geschiedenis van Toonkunst loopt de historie van het muziekonderwijs in onze gemeente. In 1885 kreeg de Toonkunstmuziekschool vorm, die geen lang leven beschoren was, maar in 1904 werd heropgericht door Schoonderbeek (landelijk bekend geworden van de door hem opgerichte Bachvereniging).

In 1974 volgde de fusie van de muziekschool Jan Nieland te Naarden en Toonkunst te Bussum tot de intergemeentelijke muziekschool Gooi-Noord. Tegenwoordig wordt het muziekonderwijs vooral door het particulier onderwijs verzorgd.

Het is traditie om bij een Toonkunstjubileum een gedenkboek te laten verschijnen. Na *Een eeuw koorzang* (1983) is het ditmaal een uitgebreid historisch werk geworden, waarin naast de muziekbeoefening ook andere facetten van het Bussumse leven voor het voetlicht komen. Want waar muziek is zijn mensen en waar mensen zijn ontstaat historie.

Ik wens bestuur en leden van Toonkunst van harte geluk met dit jubileum en hoop dat koor en orkest nog zeer lang hun toehoorders zullen mogen laten genieten van welluidende klanken.

De burgemeester van Bussum,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. Schoenmaker', written over a faint, illegible stamp.

drs. M. Schoenmaker

Inleiding

De korte aanduiding *Toonkunstkoor* houdt in dat een koor (en een enkel orkest) deel uitmaakt van de landelijke 'Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst'. Deze werd in 1829 opgericht door de classicus A.C.G. Vermeulen, conrector aan de Latijnse school in Rotterdam. Hij riep een aantal musici en notabelen uit de tien belangrijkste steden van Nederland op om op 19 en 20 april in Amsterdam bijeen te komen ter oprichting van genoemde Maatschappij. Artikel 1 van de "Wetten voor de Maatschappij: Tot bevordering der Toonkunst" luidde toen:

Het doel der Maatschappij is, de Toonkunst in de Nederlanden door alle mogelijke middelen te bevorderen. Bijzonder zal zij trachten de zucht voor de Toonkunst onder de natie meer en meer op te wekken en goede musijkale kennis te verbreiden.

De idealen die Vermeulen voor ogen stonden werden in de loop der jaren verwezenlijkt. We lezen er in extenso over in het lijvige jubileumboek dat de bekende bibliothecaris J.D.C. van Dokkum, als forens ooit in Bussum woonachtig [noot 1], samenstelde, *Honderd jaar muziekleven in Nederland, een geschiedenis van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst bij haar eeuwfeest 1829-1929*. Aanvullingen hierop zijn de jubileumboeken bij het 125- en 150-jarig bestaan van de Maatschappij. In september 2004 kwam daar nog Toonkunst-Nieuws No.148 bij: *Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst 1829-2004, 175 jaar impuls en vernieuwing*.

Het landelijke Toonkunst is nu niet aan de orde. Enkele van de "impulsen en vernieuwingen" van de Maatschappij wil ik echter wel vermelden:

- Vijf van de in 1829 opgerichte Toonkunstkooren bestaan nog steeds. Tijdens de 175-jarige viering van de Maatschappij verzorgden de afdelingen Amsterdam, Den Haag, Dordrecht, Rotterdam en Utrecht op 13 november 2004 het slotconcert in Den Haag.
- Vanaf 1840 ontstonden er de gesubsidieerde Toonkunst-zangscholen, waar op den duur ook instrumentaal onderwijs gegeven werd, de basis voor latere door de overheid gesubsidieerde muziekscholen en daarna de officiële conservatoria. De Toonkunstmuziekschool van Amsterdam bijvoorbeeld stamt uit 1865, het Conservatorium aldaar uit 1884. Bussum kreeg in 1885 zijn Toonkunstmuziekschool.
- De Maatschappij kwam rond die tijd ook met eigen diploma's. Het eerste Toonkunst-diploma voor piano werd in 1883 behaald door Catharina van Rennes. Pas in 1935 werden de Staatsexamens voor Muziek ingesteld.
- Vermeulen ijverde vooral voor de (meerdaagse) Muziekfeesten. In het kader daarvan werden ook compositieopdrachten gegeven. Toonkunst Bussum was in 1898 de organiserende afdeling en trad ook op tijdens het tweedaagse Muziekfeest in het Concertgebouw t.g.v. het 150-jarig jubileum van de Maatschappij in 1979.
- Het aanleggen van een muziekbibliotheek spreekt voor zich zelf. Niet alleen werden er werken aangekocht, er werden ook werken uitgege-

ven. Hiervan konden de afdelingen profiteren. De bibliotheek kende ook een wetenschappelijke afdeling voor muziekonderzoek (zie het artikel van Paul van Reijen in het *Gedenkboek 150-jarig bestaan*). De eerste aankoop vond plaats in 1837, een *Oratorium* van J.C.F. Schneider (1786-1853). In 1861 waren er al meer dan 2000 composities en geschriften van meer dan 500 componisten en auteurs. Het oudste handschrift uit de collectie is een graduale uit circa 1400.

De collectie wordt binnenkort ondergebracht bij de UB van de Universiteit van Amsterdam. De directeur van de UB Nol Verhagen is lid van ons Toonkunstkoor!

- Bij het 100-jarig jubileum van de Maatschappij in 1929 werd de Toonkunst-Jubileumprijs ingesteld door J. Dudok van Heel, die toen al gedurende 30 jaar bestuursfuncties bekleedde. Sedert 1963 wordt de prijs om de twee jaar uitgereikt, o.a. aan Ton Koopman.
- In 1930 aanvaardde Prof. A. Smijers de door de Maatschappij gesubsidieerde bijzondere leerstoel voor de theorie en de geschiedenis der muziek aan de Universiteit van Utrecht. Na de oorlog kwam hieruit het *Instituut voor Muziekwetenschap* voort.
- Het Internationaal Vocalisten Concours van 's-Hertogenbosch kreeg in 1957 van de Maatschappij een 'Aanmoedigingsprijs' erbij voor de beste Nederlandse zanger(es). Deze *Toonkunst-Vocalistenprijs* werd ondermeer uitgereikt aan Max van Egmond, Nelly van der Spek, Ruud van der Meer, Hein Meens en Joke de Vin.
- De arts J.P. Heije, na Vermeulen voornaam bestuurder van de Maatschappij (van 1843-1876), leeft niet alleen voort als tekstdichter van *O schitt'rende kleuren van Nederlands vlag, Heb je van de zilveren vloot wel gehoord en Ferme jongens, stoere knapen*. Hij is ook naamgever van de Jan Pieter Heije Prijs, in 1996 door de Maatschappij ingesteld en bestemd voor scripties op het gebied van de muziekgeschiedenis.
- Ook de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis (*Koninklijk* sedert 1994) is verbonden met Heije, die haar in 1868 oprichtte. Jeroen van Gessel wijdde in 2001 zijn proefschrift *Een vaderland van goede smaak* aan deze 'dochter' van Toonkunst.
- Op 3 december 2007 ging de Maatschappij op in een Stichting en de VTN, de **Vereniging Toonkunst Nederland**, waarmee de afdelingen voortaan te maken hebben.

Na deze summiere opsomming van feitenmateriaal uit de geschiedenis van de Maatschappij gaan we over naar de jubilerende afdeling Toonkunst Bussum, wier bestuur, gesteund door de dirigent, de aandacht richt op koorkwaliteit, bijzondere programmeringen en goede solisten - kortom datgene waarvoor men anno 2008 naar de concerten komt.

Dit jubileumboek beschrijft het wel en wee van de enige afdeling van de Maatschappij, die zowel een koor als orkest kent.

Van Dokkum schrijft al in 1929, dat de Afdeling Bussum behoort tot het

“twaalfstal, dat kan meepraten van veel, dat de Maatschappij heeft beleefd en doorstaan, en door hun beproefde trouw mag ze hen tot hare hoekstenen rekenen” (p.138).

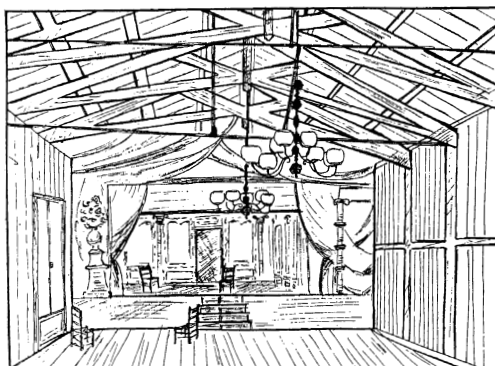
Aan dit overzicht *125 jaar Toonkunstkoor Bussum* voegt de eerste vrouwelijke voorzitter van de vereniging, Wilma van der Heide, vanuit 17 jaar bestuurswerk haar ervaringen van binnen de vereniging toe.

Bussum, april 2008

Marcus van der Heide

DE DIRIGENTEN VAN TOONKUNST BUSSUM

Jacques Hartog (1837-1917)	[1880]	1883 - 1884	p. 8
Gustav A. Heinze (1821-1904)		1884 - 1888	p. 12
Gerbrand Ferdinand Dorper (1856-1903)		1888 - 1896	p. 17
Frederik J. Roeske (1868-1961)		1896 - 1899	p. 21
Johan Schoonderbeek (1874-1927)		1899 - 1921	p. 23
Ernest W. Mulder (1898-1959)		1921 - 1945	p. 29
Jan Felderhof (1907-2006)		1945 - 1955	p. 35
Anton Dresden (1917-1994)		1955 - 1987	p. 41
Wim van Herk (1950)		1987 - 1992	p. 52
Stuart Doughty (1953)		1992 - 2001	p. 53
Marion Bluthard (1970)		2001 -	p. 55

Interieur van de houten loods op het terrein van Hotel *Nieuw Bussum*, waar de eerste uitvoeringen van C[a]ecilia/Toonkunstkoor Bussum plaats hadden. Pentekening naar een foto in het Archief van de Afdeling Bussum van de Nederlandse Protestantenvbond. Uit: Jubileumboek *Muziekschool van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, Afdeling Bussum 1904-1929*.

ZANGVEREENIGING CECILIA,

TE
BUSSUM.

Directeur: de Heer JACQUES HARTOG.

EERSTE UITVOERING

OP WOENSDAG 20 APRIL 1881, DES AVONDS TE HALF ACHT.

in de zaal van het Hotel Nieuw-Bussum.

PROGRAMMA.

- Nº. 1. Jubel Ouverture (piano
à quatre mains) . . . C. M. VON WEBER.
- Nº. 2. Drei Volkslieder, ge-
mengd koor . . . F. MENDELSSOHN BARTHOLDY.
- Nº. 3. Lieder voor sopraan.
a. Vöglein, wohin so
schnell? . . . R. FRANZ.
b. Sie sagen: es wäre
die Liebe . . . F. KIRCHNER.
- Nº. 4. Motette. (Des Staubes
eitle Sorgen) gemengd
koor . . . J. HAYDN.
- Nº. 5. Septuor (piano, à qua-
tre mains) . . . L. VON BEETHOVEN.
Adagio — Allegro con
brio — Adagio canta-
bile.
- Nº. 6. Hätt' ich Flügel wie
Tauben, gemengd koor. F. ABT.
- Nº. 7. Lieder voor alt.
a. Jagdlied . . . F. MENDELSSOHN BARTHOLDY.
b. Primula veris . . F. HILLER.
- Nº. 8. Trost der Nacht, ge-
mengd koor . . . M. HAGEMAN.

SNELPERSDRUK VAN JOH GERADTS & COMP., HILVERSUM.

Het eerste concert van C[a]ecilia, de voorloper van het Toonkunstkoor,
20 april 1881. Op 28 december 1881 volgde het tweede optreden.

125 JAAR TOONKUNSTKOOR BUSSUM

Het begin: *Caecilia* (1880)

Het Gooi werd door de opening van de Oosterspoorweg in juni 1874 niet alleen als uitgaansgebied voor de dagjesmens maar vooral als woongebied voor de forens ontsloten. Tussen januari 1877 en januari 1887 verdubbelde de bevolking van het toen nog landelijke Bussum tot 3000 zielen. In 1886 telde Bussum voor het eerst meer inwoners dan Naarden: 2932 tegen 2852. Ruim tien jaar later zat het aantal inwoners al boven de 7000 en weer tien jaar later boven de 12000. Deze aantallen komen uit de *Geschiedenis van een honderdjarige, zijnde de opkomst van het dorp Bussum* (1917) van A.N.J. Fabius. Fabius, die het archief te Naarden ordende, schetst in dit boek de ontwikkelingen van Bussum na de losmaking van Naarden in 1817, en met name die na 1874, toen de villawijk *Het Spiegel* ontstond. De bekendste naam hierbij is Joseph Herman Biegel, die in 1875 de villa Nassau liet bouwen en wel doorgaat voor 'Bussums dorpsvader' [noot 2]. Met de energieke Amsterdamse bankier Piet Loman van de Bouwmaatschappij Nieuw Bussum begreep hij dat alleen het plaatsen van borden met 'Bouwterrein te koop' en het aanleggen van nieuwe wegen als de Lindelaan niet voldoende was. Een goed hotel was een eerste vereiste. Niet ver van station Naarden-Bussum verrees *Nieuw Bussum*: op 17-11-1874 aanbesteed voor ruim 16000 gulden werd het hotel in juli 1875 opgeleverd. In augustus werd er al een Muziekfeest georganiseerd en in september werd er de Sociëteit *Onder Ons* opgericht. De soiree van 27-2-1876 "door ingezetenen van het dorp en een paar zeer gunstig bekend staande dilettanten uit Amsterdam" bracht voor de armen van het dorp f 140,- op. *Onder Ons* had alle kosten voor zijn rekening genomen.

In 1876 verrees er naast *Nieuw Bussum* "een houten tent met kegelbaan, concertzaal, waar dilettanten van allerlei gaven zich deden horen, maar waar ook grote artisten optraden, en het 'na afloop bal' meermalen op de affiches voorkwam" (Fabius). De opening was op 28 mei met een feestcantate van H.T. Boelen. Hier vonden voortaan rederijkersavonden en toneelvoorstellingen plaats: zo voerde de plaatselijke toneelvereniging *Nut en Genoegen* in februari 1880 voor een volle zaal enige stukken op, die een paar dagen later ten bate van de armen herhaald werden.

De liedzanger/Telegraafdichter Clinge Doorenbos (1884-1978) haalt in zijn autobiografie *Zingend door het leven* (1948) herinneringen over de barak op:
"Een schorre tafelbel luidde. Krakend en piepend ging het oude scherm (donkerrood geschilderd met drie gouden kwasten -ook geschilderd-eraan) omhoog".

Het zich snel uitbreidende Bussum schiep met *Nieuw Bussum* een cultureel klimaat en het hoeft dan ook niet te verbazen dat er ook een koor wordt opgericht, en wel het gemengde koor ***Caecilia***. De Gooi- en Eemlander van 11-12-1880 bericht enthousiast:

“Reeds meermalen heeft deze gemeente getoond wat zij door onderlinge eendracht en samenwerking vermag. Ook thans is dit weder gebleken bij de oprichting eener zangvereniging, waartoe reeds dadelijk 40 zoowel dames als heeren werkende leden en een even groot aantal kunstlievende leden zijn toegetreden. Wij wenschen den jeugdigen vereeniging, waarvan de muzikale leiding aan den heer **J. Hartog** uit Amsterdam is toevertrouwd, de meesten voorspoed in haar streven”.

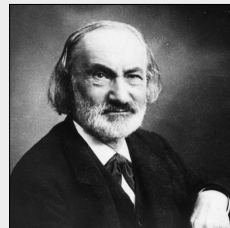
De oprichters van het koor waren een zekere Van Haeften en G.F. Dudok van Heel, wiens familie een voorname rol in het bestaan van Toonkunst Bussum zou gaan spelen.

Dirigent Jacques Hartog werd aangesteld “tegen een honorarium van honderd dertig gulden voor de leiding van zes en twintig bij artikel 17 van het Reglement bepaalde oefeningen”, aldus de brief van 30-11-1880 uit het Jacques Hartog-archief dat zich in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam bevindt.

Jacques Hartog (1837-1917)

Jacques Hartog kreeg in zijn geboortplaats Zaltbommel het eerste muziekonderwijs van Carolus Anthonius Leenhoff, “een voortreffelijk paedagoog” zoals hij vermeldt in Schubert's *Woordenboek voor Termen op muzikaal gebied*, dat hij in 1891 bij de negende druk uitbreidde met gegevens over Nederlandse toonkunstenaars. Aanvankelijk was Hartog bestemd voor de rechtenstudie, waarvoor hij naar Krefeld en later naar Bonn ging. Maar al in Krefeld werd hij gewonnen voor de muziek: van 1851-1855 kreeg hij klavieronderricht van Karl Wilhelm (componist van het beroemde/beruchte *Die Wacht am Rhein*). Hij voltooide zijn studie in harmonie en zang bij de grote Ferdinand Hiller in Keulen. Zijn vader stierf in 1855. Terwille van zijn moeder ging Jacques nog enige tijd de handel in, maar al spoedig richtte hij zich geheel op de muziek. In 1876 vestigt hij zich in Amsterdam en geeft daar onderwijs in piano, zang en theorie. Daarnaast vertaalt hij vooral Duitse muziekhandboeken, zoals de harmonieleerboeken van Richter en Jadassohn.

De *Musikgeschichte in zwölf Vorlesungen* (1878) van Langhaus voorzag hij in 1885 van uitgebreide kanttekeningen: in 1913 kwam de 4de druk uit. De Nederlandse Toonkunstenaars Vereniging bedankte hem in 1890 voor “het prachtexemplaar van uwe thans voltooide bewerking der *Methodik* van Em. Breslauer” [noot 3].

Het derde concert van Caecilia, 29 april 1882, bracht naast *Das Lied von der Glocke* van Andreas Romberg en *Hymne* (voor sopraansolo en koor) van Mendelssohn het Concertstück *Frühlingsbotschaft* van Niels Gade. De leden hadden het recht twee personen vrij te introduceren (art. 6 Reglement), "meerder personen mogen tegen betaling van f 1,50 per persoon geïntroduceerd worden".

De werken van Gade waren eind negentiende eeuw zeer geliefd, zie bijvoorbeeld het programma van oktober 1884 met *Psyche*, "nieuw, eerste uitvoering in den kring der Maatschappij". Jan Felderhof programmeerde *Frühlingsbotschaft* nog in 1947!

De verrichtingen van *Caecilia* vielen in goede aarde. Het *Algemeen Dagblad* schrijft over het decemberconcert van 1882:

"een triomf voor directeur Jacques Hartog en wij durven deze zangvereniging eene schoone toekomst voorspellen, als zij blijft voortgaan haar taak ernstig op te vatten. Bij de *snelle ontwikkeling van het voor weinige jaren nog nauwelijks bekende Bussum* zullen hare krachten toenemen; dan blijve eensgezindheid hare leus, en Jacques Hartog haar leidsman op den goeden weg".

De *Gooi- en Eemlander* (toen nog weekblad) voegde hier aan toe:

"De heer Hartog is en blijft een bekwaam en buitengewoon ijverig en bereidvol directeur, die ook ditmaal weer getoond heeft, dat geen moeite hem te veel is, wanneer die strekken om den bloei der vereniging te bevorderen. Den besten wensch die wij der nieuw opgerichte zangvereniging te Hilversum, die naar wij vernemen den hoogst verdienstelijken en met roem bekenden componist **Heinze** tot directeur heeft verkozen, kunnen toewenschen is zeker deze: Dat de heer Heinze voor die Zangvereniging moog blijken te zijn wat de heer Hartog voor *Caecilia* steeds is geweest".

Genoemde vereniging in Hilversum is het *Toonkunstkoor Hilversum*, dat in 1882 was opgericht.

Toonkunstkoor 1883

In 1883 treedt *Caecilia* om meer status te verwerven toe tot de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst. Voordeel daarbij was, dat er gebruik gemaakt kon worden van de Toonkunstabliotheek. De brief betreffende de samenstelling van het bestuur dateert van 2 maart 1883. De eerste voorzitter was J.S. Heybroek, secretaris werd J.C. Loman Jr en G.F. Dudok van Heel penningmeester. Het getal der leden bedroeg 33. Op 17 maart 1883 bericht *De Amsterdammer*:

"De zangvereniging Caecilia te Bussum heeft zich als Afdeling bij de Maatschappij van Toonkunst aangesloten. Als directeur blijft werkzaam de heer J. Hartog te Amsterdam, die de jeugdige vereniging binnen korten tijd reeds tot een flinke hoogte wist te verheffen".

MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst

AFDEELING BUSSUM.

EERSTE UITVOERING

op ZATERDAG 28 APRIL 1883.

des avonds ten 7½ ure

IN DE ZAAL VAN HET HOTEL NIEUW-BUSSUM,

onder leiding van den Heer JACQUES HARTOG.

Met welwillende medewerking van:

Mevrouw C. Calisch . . .	Sopraan uit Amsterdam.		
Mejuffvr. CHR. VELTMAN, Alt	"	"	"
Den Heer J. ROGMANS, Tenor	"	"	"
" C. Thole . . .	Baryton	"	"
Mejuffvr. H. C. de Ruyter	Piano	"	"

PROGRAMMA.

1. Eelkönigs Tochter (*Ballade*) NIELS W. GADE.
2. Agrippina, *Sécher pour Alt met Koor* (Nieuw). . . FR. GERNSHEIM.
3. Loreley FERD. HILLER.
4. Geistliche Lieder, *voor Altsolo met Koor* . . . MENDELSSOHN
BARTHOLDY.

Introductie van Dames of Vreemdelingen à /1.

Tekstboekjes zijn voor 25 Cents aan het Lokaal verkrijgbaar.

Stoomdrukkerij Loman, Kierberger & van Kesteren, Amsterdam.

Het eerste concert van het Toonkunstkoor, 28 april 1883.

Hartog zet naast een nieuw werk *Agrippina* van Gernsheim als hommage aan zijn leermeester Ferdinand Hiller (1811-1885) *Loreley* op het programma. De pianobegeleiding is in handen van mejuffrouw H.C. de R. Ook twee van de vier vocale solisten worden alleen met initialen genoemd. Het gaat hier, zoals we uit de recensies weten, om leerlingen van Hartog, en wel H. Coomans de Ruiter piano en mevr. Calisch de Vries en de heer C. Thole "als zangers in Amsterdam wel bekend".

De tweede uitvoering van het Bussumse Toonkunstkoor was op 23 december 1883. Naast werk van Mendelssohn, Schubert en Verhulst werden twee overtures piano quatre mains gespeeld. "Dames en vreemdelingen" werden weer voor f 1,- geïntroduceerd. "Na afloop spoorgelegenheid tot vertrek naar Amsterdam en Hilversum", meldde het programma.

Na het derde concert van 18 oktober 1884 kreeg Hartog op zijn verzoek eervol ontslag. Hij heeft andere aspiraties, publiceren en lesgeven. Naast vakliteratuur schreef hij bijvoorbeeld biografieën van Bach, Beethoven, Haydn, Mendelssohn, Mozart, Schumann en Wagner. *Eene Symfonie in woorden* (1896) is een citatenboek 'gedachten uitgesproken door verschillende beroemde grootheden op het gebied der paedagogie en der muziek'. Meulenhoff gaf in 1916 *Beroemde zangeressen* uit.

Hij is werkzaam aan verschillende partikuliere inrichtingen voor muziekonderwijs in Amsterdam en vanaf 1887 aan de Toonkunstmuziekscholen van Amsterdam en Haarlem en tenslotte aan het Conservatorium in Amsterdam. Een mijlpaal was zijn benoeming in 1903 aan de Universiteit van Amsterdam als de eerste [privaat]docent musicologie (de eerste leerstoel, bekostigd door de Maatschappij, dateert pas uit 1930). De onderwerpen die hij behandelde zijn in de Jaarboeken van de Universiteit terug te vinden. In 1910 werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Bij zijn 75ste verjaardag verschenen in bekende bladen als *De Prins* en *Het Leven* artikelen over hem.

MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst.
Afdeling BUSSUM.

Derde Uitvoering,
op **Zaterdag 18 October 1884,**
des avonds ten 7½ ure,

IN DE
Zaal van het Hotel „Nieuw-Bussum”.

Onder leiding van den Heer
JACQUES HARTOG uit Amsterdam.
Met welwillende Medewerking van:

Mevrouw C.....	)	Soprani, uit Amsterdam.
" B.....	)	"
Mejufvr. B. EGGEES	Alt,	"
De Heer FR. PH.....	Tenor,	"
" C TH.....	Baryton,	"
Mejufvr. K.....	Piano,	uit Bussum.

PROGRAMMA.

I.

1. Psyche. (*Nieuw. Eerste uitvoering in den kring der Maatschappij*) NIELS GADE.

II.

2. Geistliches Abendlied . . . REINECKE.
3. Finale des ersten Aktes aus der unvollendeten Oper "Loreley" MENDELSSOHN.

Introdactie van Dames of Vreemdelingen à f 1.50.

Leden der Maatschappij ter bevordering der Toonkunst hebben persoonlijk vrijen toegang. Heeren-leden der afdeling Bussum en van de Zangvereeniging aldaar hebben bovendien vrije introductie van twee Dames. Dames-leden der afdeling hebben vrije introductie van één heer of twee dames. Tekstboekjes zijn op den avond der uitvoering te verkrijgen à f 0.25. De laatste trein naar Weesp en Amsterdam zal te 10 u. 55 m. te Bussum stoppen; terwijl er naar Hilversum en Utrecht insgelijks om 10.55 gelegenheid is.

Hij overleed op 3 oktober 1917. Rector magnificus Prof Dr. L. Bolk herdacht hem bij de Rectoraatsoverdracht op 16 september 1918 met de woorden:

"Die hem kenden en als vrienden het naast stonden, hebben hem aan zijn groeve geschetst als een nobel man, hoogstaand en edelmoedig, veelzijdig ontwikkeld en steeds tot helpen bereid".

Hij ligt begraven op de joodse Begraafplaats te Muiderberg.

Gustav Adolph Heinze (1821-1904)

De opvolger van Hartog werd de 'met roem bekende componist' Heinze (Gooi- en Eemlander 30 december 1882).

Heinze (Leipzig 1821) was al op 15-jarige leeftijd als klarinettist verbonden aan het Gewandhausorkest van Leipzig en zijn Opus 1 was dan ook een *Konzertstück* (1837) voor klarinet en orkest. In 1840 huwde hij de gevierde dichteres Henriette Bruning, die zijn belangrijkste tekstdichter

zou worden. Sinds 1844 was hij verbonden aan het Stadttheater van Breslau: hier werden zijn eerste opera's opgevoerd, zoals *Die Ruine in Tharand* (1847).

Heinze raakte in de revolutiejaren 1848/49 betrokken in politieke zaken. Hij had het door hem op muziek gezette lied van Max Ring *Wir scharen uns zusammen, ertönt's im deutschen Land* in het theater laten zingen en werd daarom ontslagen. Brodeloos kwam hij met een operagezelschap in 1850 naar Amsterdam. Deze Amsterdamse 'Duitse Opera' werd echter al in 1852 ont-

bonden. Met het geven van piano- en zanglessen kon Heinze net rondkomen, maar zijn benoeming bij de Liedertafel [d.i. Mannenkoor] *Euterpe* in 1853 zorgde voor de grote ommekeer. De optredens maakte hem steeds bekender, en vele van zijn composities voor mannenkoor prijkten op het programma van de korencompetities uit die jaren. In 1857 volgde hij J.B. de Bree op als dirigent van de uiterst populaire Vincentiusconcerten, de jaarlijkse liefdadigheidsconcerten in Amsterdam. In vijfentwintig jaar ontpopt hij zich als een van de belangrijkste personen op muziekgebied in de negentiende eeuw: hij wordt niet alleen de gevierde dirigent/componist van meer dan 200 composities, maar ook oprichter van de Amsterdamse Toonkunst Zangschool (1862) en de Amsterdamse Muziekschool (1865).

In 1865 stelde de Maatschappij ereducaten in voor componisten wier werken in de Toonkunstafdelingen voor de eerste maal uitgevoerd werden: in 1866 werden de gouden muntjes voor het eerst geschonken aan Gade, Heinze, Hiller, Nicolai en Reinecke.

In 1875 richtte 'vreemdeling' Heinze met Richard Hol, W.F.G. Nicolai, Stumpff en Meyroos de *Nederlandse Toonkunstenaren Vereniging* op. Hij liet zich in 1882 tot Nederlander naturaliseren [noot 4].

Muiderberg

In 1883 vestigde Heinze zich in Muiderberg, waar hij de villa Caecilia liet bouwen. Vanaf dat moment kon het Gooi optimaal van hem profiteren. Het verbaast dus niet dat *Caecilia* eind 1884 een beroep op hem doet. Heinze was immers al de dirigent van het Toonkunstkoor Hilversum, dat uit 1882 stamde. Op 15 november 1884 deelt de Gooi- en Eemlander mee

“dat de afdeelingen Hilversum en Bussum overeengekomen zijn dezen winter twee gemeenschappelijke uitvoeringen te geven”.

Twee maanden na de laatste uitvoering van Jacques Hartog komt Heinze op 23 december 1884 met een *gecombineerde uitvoering der afdeelingen Hilversum en Bussum* in het Hof van Holland te Hilversum [noot 5].

Advertentie decemberconcert 1884

(Gooi- en Eemlander).

Evenals in december 1883 en oktober 1884 worden de treinverbindingen expliciet vermeld.

Andriessen Jr., die de pianobegeleiding verzorgde, volgde in 1888 Heinze op als dirigent van het Toonkunstkoor Hilversum.

Deze geboren en getogen Hilversummer was docent aan het *Muziekinstituut Andriessen* (bekend als het ‘Huis in de Veerstraat’), dat zijn vader in 1832 begon. Hij nam in 1942 afscheid als dirigent van Toonkunst Hilversum.

Twee broers gingen ook de muziek in, Nico (1845-1913) vertrok naar Haarlem en is de vader van de pianist Willem Andriessen (1877-1964) en de kerkmusicus Hendrik Andriessen (1892-1981).

Hendrik bleef in Hilversum: gaf les aan het Instituut en was organist/dirigent in de Sint Vituskerk.

MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst.
GECOMBINEERDE UITVOERING,
der afdeelingen **HILVERSUM** en **BUSSUM,**
op DINSDAG 23 DECEMBER 1884,
des avonds ten 8 ure,
in het Hôtel „**HET HOF VAN HOLLAND**”
te **HILVERSUM,**
onder leiding van den Heer **G. A. HEINZE,**
en welwillende medewerking van
Mej. **M. L. (Sopraan).**
Piano-accompagnement door den Heer
C. ANDRIESSEN Jr.

10. Psalm 42, Koor
en Solo . . . *F. Mendelssohn Bartholdy.*
20. Preciosa, Ouverture, Koor
en Solo *O. M. von Weber.*
(met een verbindend gedicht van Mevr. *Heinze-Berg*).

Voor te dragen door den Heer **E. G.**
30. Frühlings Botschaft . . . *Niels W. Gade.*
Leden der Maatschappij persoonlijk vrije
toegang; leden der medewerkende Afdeelingen
en kunstlievende leden toegang met ééne Dame.
Dames-leden kunnen ook een Heer of eene
Dame introduceeren. Entrée voor meerdere
Dames of vreemdelingen **f 1,50.**
Tekstboekjes zijn te verkrijgen à 25 cent
op den avond der uitvoering aan de Zaal, en
van heden af bij de Boekhandelaars **JOHs.**
GERADTS & COMP., bij welke laatste ook
van Maandag 22 Dec. af plaatsen te bespreken
zijn à 10 cent per plaats.

Trein 10.50 van Hilversum
zal te Bussum stoppen.

Van het tweede gedeelte bestond no. 1 uit een uiterst verdienstelijk produkt der samenwerking van den Heer en Mevrouw Heinze. Eigenlijk hadden wij Mevrouw Heinze het eerst moeten noemen, dewijl zij de dichteres is der tekstwoorden van het declamatorium, dat het hoofdbestanddeel van dit nummer uitmaakte. Die tekst is door den Heer Heinze tot een declamatorium bewerkt, door aan de opera „Preciosa” van Von Weber de ouverture en verschillende koren te ontleenen, de laatste tussohen het dichtwerk in te lassen en dit tevens met verschillende motieven dier opera of met eigen compositie te illustreeren.

De ouverture opent dit nummer, zij werd zeer sterk en verdienstelijk, à quatre mains, gespeeld door de heeren C. Andriessen Jr. en M. H.; daarna vangt de declamatie aan. Van dit gedeelte, niet gemakkelijk, ook omdat het in de Duitsche taal geschiedde, kweet de Heer E. G. zich verdienstelijk. In den aanvang, waar het gedicht de nadering, met zang en dans, der Zigeuners schildert, wordt in de muzikale begeleiding zeer eigenaardig een zacht, bevallig marschtempo aangegeven, en het accompagnement geeft verder herhaaldelijk in muziek de beelden weer die de dichteres voorstelt. Uitstekend werden de lieflijke koren van Weber gezongen; het talrijke koor ontwikkelde hierbij eene kracht en eene eenheid die sterken indruk maakten en toch geen schade deden aan den aangename klank. Het was blijkbaar dat dit nummer met bijzondere voorliefde was ingestudeerd, en de ingenomenheid, hiermede aan dezen arbeid van het talentvol echtpaar, den heer en mevr. Heinze, getoond, was dan ook ten volle gerechtvaardigd.

Mevrouw Heinze wordt door de recensent van de Gooi- en Eemlander uitvoerig geprezen als tekstdichter van het declamatorium van Heinze.

Het aantal kunstminnende leden der Hilversumse Afdeling bleek „betrekkelijk gering”, maar

“nu beide afdelingen, ongeveer 80 zangeressen en zangers, zich vereenigd hebben onder leiding van den wakkeren en talentvollen heer Heinze, zijn zij in staat meer-malen flinke uitvoeringen te geven”.

Minder positief is de toevoeging:

“Vermoedelijk [is] haast, die de werkende en kunstlievende leden der afdeling Bussum hadden om tijdig den trein te bereiken, een beletsel geweest den executanten langduriger en krachtiger bewijs van ingenomenheid te geven”.

Heinze's inzet blijkt ook uit de oprichting van de Toonkunstmuziekschool in Bussum in 1885. Op 7 oktober 1885 werd, zo bericht de Gooi- en Eemlander, gestart met 16 leerlingen voor piano en 30 leerlingen koor-klasse. Het zangonderwijs verzorgde Heinze zelf, het piano-onderricht was in handen van D.J.N. Gunters. De inschrijving voor viool (docent J.A. Tak) was dat jaar nog te gering [noot 6].

**MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst.**
Afdeling **BUSSUM.**
UITVOERING

ZATERDAG 18 APRIL, des avonds te 7½ ure,
in vereeniging met de afdeling **Hilversum**,
onder leiding van den Heer **G. A. HEINZE**,
Directeur dier afdeling,
met welwillende medewerking van:

Mej. **Isabelle Oppenheim**, uit Amsterdam, *Sopraan.*
" **Chr. Veltman**, uit Amsterdam, *Alt.*
de Heer **C. v. d. B.**, uit Bussum, *Tenor.*
" **v. E. D.**, uit Amsterdam, *Bariton.*
" **A. W.**, " *Bas.*
" **C. Andriessen Jr.**, uit Hilversum, *Piano.*
" **H.**, uit Hilversum, " *"*
" **D. J. P. Gunters**, uit Bussum, *Harmonium.*

PROGRAMMA.

Die Letzten Dinge (*Oratorium*) **LOUIS SPOHR.**
Erlkönigs Tochter (*Ballade*) **NIELS GADE.**
Leden der Maatschappij hebben vrijen toegang.
Die der afdelingen Bussum en Hilversum
bovendien tot introductie van twee Dames.
Introductie van meer Dames of Vreemdelingen à **f 1.—.**

**Zangvereeniging der Maatschappij tot
Bevordering der Toonkunst, Hilversum.**
Aan de leden wordt bekend gemaakt, dat
de laatste repetitiën voor de **UITVOERING**
van **18 April** a.s. te **BUSSUM, ALDAAR**
op **Maandag 13 en Vrijdag 17 April** des
avonds ten 7½ uur zullen worden gehouden;
te 6.30 uit Hilversum is de eenige daarop
correspondeerende.
Tot de bijwoning der beide repetities, worden
de leden beleefdelijk maar dringend uitge-
noodigd.

HET BESTUUR.

Nog vier co-producties

Het tweede gezamenlijke concert, van 18 april 1885, vond plaats in Bussum. Een van de pianisten is wederom C.

Andriessen Jr., het harmonium wordt bespeeld door Gunters, docent aan de Toonkunstmuziekschool. In de advertentie wordt extra gewezen op de laatste "repetitiën" [in Bussum].

Het derde concert, weer in Hilversum, bracht een novum: op 7 januari 1886 werd de *Schöpfung* van Haydn begeleid door het Corps [van de Schutterij, het latere Utrechts Stedelijk Orkest] van Cornelis Coenen. Het werd niet helemaal een succes,

"de begeleiding was nu en dan wat ruw. Meer beschaafde toon en wat zachter in de accompagnerende partijen ware wel wenselijk geweest".

De uitvoering "ging ook financieel boven de krachten van de jonge [Hilversumse] vereniging", zo lezen we in het *Gedenboek Hilversum 1424-1924*.

Bij het vierde co-optreden, op 5 mei 1886 in Bussum, werd het programma afgewisseld met werken voor twee piano's van Saint Saëns en Beethoven.

Van Heinze zelf klonken *Verlangen*, concertstuk voor bariton, en fragmenten uit zijn oratorium *Auferstehung* (Op.42 uit 1862).

Dit laatste werk werd een van de vaste nummers op concerten ter huldiging van de gevierde componist, zo ook op het eerste Toonkunstconcert onder **Johan Schoonderbeek** op 25 januari 1900, waarbij de inmiddels 80-jarige Heinze zelf aanwezig was.

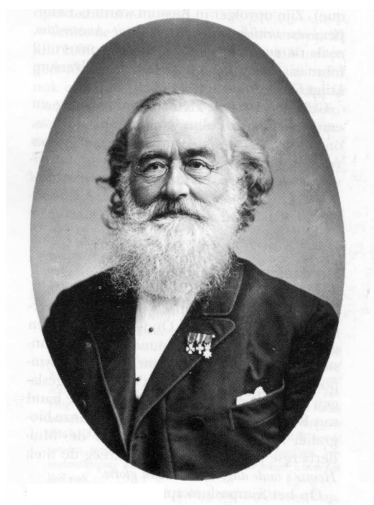
Het laatste gezamenlijke concert was op 5 maart 1887, in Hilversum. *Christus* van Mendelssohn, *Ein geistliches Abendlied* van Reinecke en Hillers *Lorelei* werden afgewisseld met "vier nummers voor violoncel en piano".

De scheiding

Hierna gaan de beide Gooise verenigingen weer hun eigen weg. Bussum heeft op 14 december 1887 zijn eigen 'Groote Uitvoering'. Hilversum volgt op 24 januari 1888 met het eigen concert. Heinze dirigeerde beide concerten.

Op 7 april 1888 had het laatste concert van Heinze in Bussum plaats, een Schumann-programma. Als violist trad J.A. Tak (van de Toonkunstmuziekschool) op: hij speelde de drie *Romances* van Schumann.

In de loop van dat jaar werd Heinze ernstig ziek (attaque). Gelukkig herstelde hij weer volledig en er ontstond een ware Heinze-cultus.

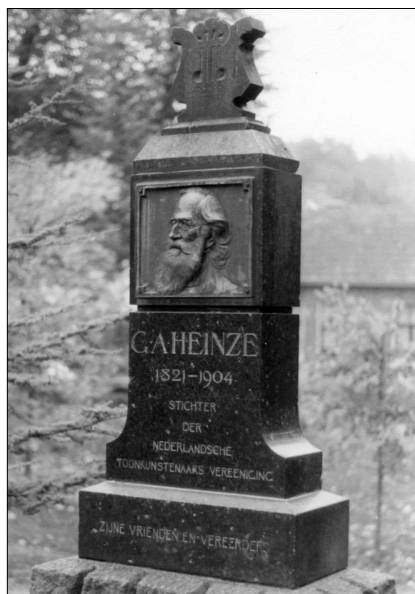

"De tachtigste verjaardag van dezen veteraan met zijn fraaijen apostelkop werd den eersten October 1900 met luister gevierd en hij overleed in 1904, maar wat leeft er nog van de bijna honderd werken, die hij in zijn 84-jarig leven schiepte"

[J.D.C. van Dokkum in *Honderd jaar muziekleven in Nederland*].

In 1979, 75 jaar na zijn dood, organiseerde Comité Oud-Muiderberg een Heinze-Symposium. Er verscheen een Heinze-biografie [noot 4] en vijf jaar later voerde het Oratoriumkoor Schagen de romantische Dichtung *Der Feeenschleier* (Op.60 uit 1877) uit.

Op de Brink in Muiderberg is nog het Heinze-monument uit 1904 te bewonderen en de plaatselijke fanfare heet nog steeds *Muziekvereniging G.A. Heinze*.

Gerbrand Ferdinand Dorper (1856-1903)

Heinze's opvolger werd G.F. Dorper "een verdienstelijk dilettant uit Amsterdam", zoals de recensie van zijn eerste concert, 2 februari 1889, meldt.

Van beroep was hij commissionair.

(In Hilversum werd C. Andriessen Jr., die begeleidde op het eerste gezamenlijke concert van Toonkunst Hilversum/Bussum in 1884, de nieuwe dirigent).

Op zijn tweede concert, op 4 mei 1889, bediende Dorper zich voor de begeleiding voor het eerst -naast de piano- van een dubbel strijkkwartet. Heinze, hersteld van zijn zware ziekte, was aanwezig en

"gaf herhaaldelijk zijn tevredenheid over de uitvoering te kennen [...].

Dorper werd door den president uit naam van alle werkende leden, met eenige woorden van waardering, een fraai boekgeschenk (Jullien's beroemd werk over Wagner) aangeboden".

MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst.
Afd. BUSSUM.

UITVOERING

OP ZATERDAG 18 APRIL,
in het **Hôtel NIEUW-BUSSUM.**

Directeur de Heer G. F. DORPER.

Met welwillende medewerking van:

Mej. SOPHIE SPOOR . *Sopraan.*
„ Z. BAKKER. . . *Alt.*
den Heer C. THOLEN . *Bariton.*

Aschenbrödel. HEINR. HOFMANN.

voor soli en gemengd koor, met begeleiding van
piano en strijkinstrumenten.

GEDR. BIJ JON. VISSER AMST.

Op het concert van 18-4-1891 was sprake van "strijkorkest met contrabas, waarin de heeren J.A. Tak en Blank met enige uitstekende dilettanten uit Amsterdam samenwerkten" (rec.). *Aschenbrödel* van Heinrich Hofmann werd nog door Ernest W. Mulder geprogrammeerd mei 1925, met Jo Vincent als sopraansoliste. Werk van Hofmann bleef geliefd in het begin van de 20ste eeuw, in december 1902 *Das Märchen der schönen Melusine* [zie p.23] en op 22 december 1908 *Minnespiel*.

Levering van goedkope muziek Ed.
Peters en Ed. Litolf.
BOEKBINDERIJ.
Boeken worden net en goedkoop ingebonden
HAND. en SNEE-VERGULDEN.
Bussum, Nassaulaan, R. LOS.

Muziekadvertentie van Boekhandel Los uit *Adresboek van de Gemeente Bussum* (1893).

Elise Berghuis was docente zang aan de Muziekschool van Gunters, in oktober 1888 gestart na de attaque van Heinze.

De begeleiding wordt niet vermeld, maar "de even bekwame als verdienstelijke accompagnatrice Mevr. H. kreeg een fraaie bloemhof aangeboden" (rec.).

De recensent verklapt ook dat de dames en heren werkende leden de woensdagavond voor het concert een recht gezellig 'onder onsje' aangeboden kregen door het Bestuur.

Comeniusherdenking

Memorabel is de samenwerking van de beide Toonkunstkooren Hilversum en Bussum in 1892 bij de *Comeniusherdenking* in Naarden, de viering van het 300ste geboortjaar van Jan Amos Comenius. De generale repetitie had plaats op zaterdag 26 maart "des middags te 3 uur, tegen een entrée van vijftig cent ten voordele der diaconie armen" (Gooi- en Eemlander van 19 maart).

C. Andriessen Jr. had een

Comeniuscantate voor koor met orgel- en strijkkwartetbegeleiding geschreven. Het koor, dat de repetities in februari 1892 met 50 dames/heren was begonnen, telde uiteindelijk bij de uitvoering in de St. Vituskerk "een honderdtal Zangers en Zangeressen. De Solisten waren Mejuffrouw Nannij de Roever en de Heeren C. van den Bergh en Bern. Schmeink". Dirigent was "de broeder van den Componist, de Heer H.F. Andriessen te Hilversum", aldus het *Herinneringsboek* dat werd uitgereikt aan A.N.J. Fabius, officier der artillerie, archivaris der Gemeente Naarden en in 1917 de auteur van de *Geschiedenis van een honderdjarige* [p.7; noot 7].

Het feestverslag in de krant van 2 april 1892 beslaat enige kolommen:

"De uitvoering van de Cantate was een succes. De cantate is schoon bewerkt [...]. Zeer schoon en kunstig is in de tenorsolo 'Trekt henen' het motief van het Wilhelmuslied in het accompagnement gelegd en het strijkkwartet, waarbij de vier heeren zich uitnemend van hunne taak kweten, trad in aangename afwisseling beurtelings met het orgel op. Geen wonder, dat na het juichende slotkoor elk instemde met de hulde den componist in een fraaie lauwerkrans gebracht".

Programma
DER
UITVOERING v. d. Afd. Bussum
der Maatschappij tot Bev. der Toonkunst.
zaterdag 30 April 1892.

Directeur: de Heer G. F. DORPER.

Solisten: Mej. B. LONGER Sopraan } Elèves van het
Mej. AAFJE DE LANGE Viool } Conservatorium te
Amsterdam.

" A. BOM alt Elève van Mej. Elise Berghuis.
de Heer TH. HORSMAN Bariton.

1e Afdeling.

1. Psalme 117 ANT. AVERKAMP.
2. Aria „Rinaldo“ HÄNDEL.
voor Alt.
3. Adagio concert MAX. BRUCH.
voor Viool.
4. Mirjams Siegesgesang FR. SCHUBERT.
voor Sopraan Solo en Koor.

2e Afdeling.

5. Frühlingsmorgen C. JOS. BRAMBACH.
voor Koor
6. { a. Junge Lieder BRAHMS.
b. Jubelliedje CATH. V. RENNES.
voor Alt.
7. { a. Legende II. WIENIAWSKY.
b. Mazurka
voor Viool.
8. { a. Margarethen's Wiegenlied } EDV. GRIEG.
b. Solvejg's Lied
c. Vrijheid RICH. HOL.
voor Sopraan.
9. Toggenburg (Romanzen Cyclus) JOS. RHEINBERGER.
voor Soli en Koor.

Typ. R. Los, Bussum.

De onthulling van het Comeniusmonument op het plein voor de Utrechtse Poort geschiedde bij "met toegenomen kracht opgestoken wind en sneeuw en regenvlagen", waardoor het optreden van het Detachement 2^e regiment Vesting-Artillerie helaas niet kon doorgaan.

Concordia

De verdienste van Dorper bleek groot te zijn: hij kreeg al in 1893 het honorair lidmaatschap van Toonkunst Bussum, daar hij

"sedert vele jaren geheel belangeloos en met grote toewijding de leiding op zich genomen heeft en uitvoeringen tot stand gebracht, welke van zijne volharding en bekwaamheid getuigden",

aldus het schrijven aan de Maatschappij van 10 april 1893.

Het concert van 17 december 1896 kon vanwege ziekte van Dorper niet doorgaan, maar

"met bekwamen spoed heeft het Bestuur naar een nieuwe Directeur uitgezien en zijn keuze gevestigd op den heer **Roeske** te Amsterdam, onderdirecteur van de Wagner-Vereniging, onder wiens leiding den 17den December de repetities hervat zijn".

Het voor december 1896 geplande concert vond alsnog plaats op 24 februari 1897. De krant toont zich zeer content met de nieuwe dirigent.

Dit februariconcert 1897 was tevens het laatste optreden van Toonkunst in hotel *Nieuw Bussum*. In 1897 kreeg Bussum eindelijk zijn schouwburg/concertzaal *Concordia*.

Clinge Doorenbos droeg een steentje bij tot de totstandkoming ervan. In *Zingend door het leven* (1948) vertelt hij dat hij in het oude houten gebouw, dat meer de naam van *loods* verdiende, de houten kistjes onder het toneel vandaan had gehaald, waardoor tot grote hilariteit van de zaal een

— Met zekere spanning werd het eerste concert tegemoet gezien, dat de Afd. Toonkunst in dit seizoen alhier geven zou. Wat zou er te constateeren zijn: achteruitgang? stilstand? vooruitgang?

Men wist toch algemeen, dat midden onder de voorbereiding tot dit concert de directeur, de heer Dorper, die gedurende eenige jaren de afdeeling zoo wakker leidde, wegens ongesteldheid voorgoed afscheid moest nemen van de afdeeling, waarmee hij zich zooveel lauweren had gewonnen en die hem zoo lief was.

Een andere directeur was opgetreden. Zou 't hem in de korte spanne tijds gelukt zijn deze uitvoering voldoende voor te bereiden? Zou Toonkunst zijn voortgegaan op het door Dorper gewezen pad? Zou de keuze een gelukkige zijn geweest? Het antwoord is in weinige woorden te geven: de uitvoering is uitstekend geslaagd en 't succes is — naast het talentvol optreden van de solisten — zeer zeker te danken aan de wijze, waarop het koor zich heeft gekweten van zijn taak, dank zij de uitstekende leiding van den heer F. I. Roeske.

Hoeveel prijs de dames op den Directeur stelden, wenschten zij niet alleen te bewijzen door haar buitengewone inspanning om zijne wenken stipt te volgen, maar ook door hem bij den aanvang van het tweede gedeelte een fraaien krans aan te bieden.

Het moge hem gegeven zijn nog menig jaar de trots van de Bussummer Afd. Toonkunst te zijn.

optredend trio dansers door de vloer ging: “met dit buitengewoon succes legde ik de eerste steen voor het mooie, gezellige Gebouw CONCORDIA”, besluit hij zijn verhaal [noot 8].

“De naam van de bouwmeester, architect C.J. Kruisweg, waarborgt een schoon uitwendig geheel” (Gooi- en Eemlander 14 november 1896).

In 1904 vond de [heropgerichte] Toonkunstmuziekschool onderdak in Concordia.

Foto: Collectie Martin Heyne.

In de loop van 1897 werd het gebouw opgeleverd. De feestelijke opening vond plaats op 15 november 1897. De nog altijd bestaande Harmonie *Crescendo* (in 1891 opgericht), het Mannenkoor *Caecilia*, het Toonkunstkoor en de Bussumse Toneelvereniging gaven acte de présence. In de recensie lezen we:

“Crescendo verwierf zich nieuwe vrienden, Caecilia handhaafde haar goede naam; het dameskoor van Toonkunst gaf wat het geven kon en belooft door zijn aanzienlijke uitbreiding voor de toekomst nog meer”.

Dorper zijn we dan al uit het oog verloren: op 29 juli 1897 was hij naar Apeldoorn verhuisd, maar hij keerde in april 1901 terug naar Bussum en stierf er op 9 augustus 1903. In het curieuze *Handboek voor Toonkunstenars of die het willen worden*, ‘vooral ten dienste van hen die een examen op muzikaal gebied wenschen af te leggen’, samengesteld door Arnold Spoel (Den Haag 1916), staat hij met geboortjaar vermeld onder de Nederlandse dirigenten.

Frederik Jan Roeske (1868-1961)

Het bewind van Fred.J. Roeske bij Toonkunst duurde slechts drie jaar, van 1896 tot 1899. Opgeleid door gedegen musici als Frans Coenen, Henri Viotta en Bernard Zweers begon hij als 16-jarige een kinderkoor, accompaneerde reeds op 17-jarige leeftijd op een Apollo-concert en werd in 1886 werkend lid van de Koninklijke Mannenzangvereniging *Apollo*.

Tien jaar later, in 1896, werd hij er dirigent en stond vervolgens 57 jaar voor deze vereniging waarmee hij in de loop van zijn lange loopbaan grote (inter)nationale roem oogstte. Met Heinze vertegenwoordigt Roeske een belangrijk stuk Nederlandse muziekgeschiedenis en evenals Heinze was hij in eerste instantie componist van werken voor mannenkoor. In 1893 behaalde hij met *Kunst door Oefening* op een nationale zangwedstrijd, ondanks de concurrentie van 14 mededingers, de eerste prijs met *Omhoog* (van Heinze, Op.34, voor mannenstemmen, op tekst van H.J. Schimmel).

Maar Roeske wilde ook af van de concourskoorts waardoor de Liedertafels, lees: mannenkoren, in die tijd bevangen waren.

Hij wilde concerten met repertoire van goede cantates en (historische) bal-

laden. Hij werd een groot bewonderaar van Diepenbrock en was blij met de composities van Sem Dresden, Willem Pijper en jongeren als Van Lier, Flothuis en Van Delden. Op zijn laatste concert met *Apollo* voerde hij op 85-jarige leeftijd *De Coninc van Castilië* van Pijper uit, een van de moeilijkste composities voor mannenkoor a capella [noot 9].

MAATSCHAPPIJ
tot Bevordering der Toonkunst

DIRECTEUR DE HEER
Fred. J. Roeske.

UITVOERING

op Donderdag 13 Januari 1898, des avonds 7³/₄ ure,
in het Gebouw „Concordia”,

MET MEDEWERKING VAN

Mejuffrouw A. LUTKEMAN,	Sopraan.
„ DORA DE LOUW,	„
„ TILLY KOENEN, Alt.	„
„ G. V. . . .	Mezzo-Sopraan.
De Heer JAN DIJKER,	Tenor.
„ J. O. . . .	Bariton.
„ J. B. . . .	Bas,

in begeleiding van dubbel Strijkkwartet, Piano en Orgel.

PROGRAMMA.

1. ROSE PILGERFAHRT . . .	R. Schumann.	
2a. EEN KUNSTSTUKJE . . .	Cath. v. Rennes.	} Liederen
voor Alt.
b. KRUISWEG . . .	K. Kuiler.	
c. HERFSTSTEMMING . . .	S van Milligen.	} Liederen
voor Tenor.
3a. ROSE MYSTICA . . .	C. Andriessen.	
b. LIED . . .	Bern. Zweers.	
4.		
5. KYRIE CHRISTI (KOOF) . . .	J. H. Garms Jr.	

Fyp. R. Los, Bussum.

Op het concert van 13 januari 1898 ging Roeske voort in de lijn van Dorper: naast piano-/orgel-begeleiding werkte hij met een dubbel strijkkwartet.

Muziekfeest 1898

Medio 1898 kwamen Toonkunst Bussum, Roeske en Concordia volop in de schijnwerpers te staan met het tweedaagse Muziekfeest van de Maatschappij in Bussum. J.D.C. van Dokkum [zie p.3] schrijft er enthousiast over:

“Een geheel afzonderlijke plaats in de rij der Muziekfeesten nam dat te Bussum van 18/19 Juni 1898 in. Dit was het enige Muziekfeest waar een met zorg voorbereide opera werd uitgevoerd en wel van Von Gluck's *Orpheus*, een artistieke daad die niet naliet indruk te maken. Cornelie van Zanten zong en speelde de titelpartij. Fred. J. Roeske dirigeerde. Daniël de Lange's verslag wijdde aan deze onderneming der kleine Afdeling enige woorden van lyrische verrukking; hij noemde deze opvoering van Von Gluck's meesterwerk *een gebeurtenis, die, als zij een eerste stap is en door anderen in die richting gevolgd wordt, van het grootste belang voor de toekomst der Maatschappij mag geacht worden. Voor het eerst zetten wij den voet bij gelegenheid van zulk een officieele bijeenkomst op het gebied der dramatische kunst; laat ons de hoop uitspreken, dat dit jaar als een keerpunt in onze geschiedenis mag aangemerkt worden*”.

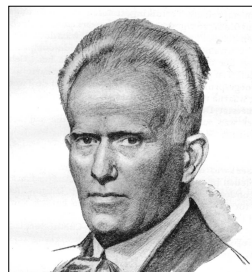
Van Dokkum laat hier de Matinée van 19 juni onvermeld. Op het programma stond de Vlaamse Ballade van Pol de Mont, *Snowa*, op muziek gezet voor soli, koor en orkest door S. van Milligen (1849-1929, leraar aan het Conservatorium in Amsterdam). De componist zelf dirigeerde. Het Utrechts Stedelijk Orkest o.l.v. Hutschenruyter trad daarnaast op met onder meer het voorspel van de opera *Twee Koningen* van A.D. Loman Jr. en *Märchen* van Roeske.

Een paar maanden later maakte Roeske landelijk nog meer furore met de aubade van 7 september 1898 in verband met de Kroningsplechtigheid van Koningin Wilhelmina. Niet minder dan 3000 zangers, leden van het Nederlandse Zangers-Verbond, alsmede 5 orkesten stonden onder zijn leiding, een happening van de eerste orde op de Dam. De dag erna volgde de uitvoering van de *Kroningscantate* van Bernard Zweers in het Concertgebouw. Als kapelmeester van de Amsterdamse Schutterij wordt hij een nationale grootheid met de begeleiding van de massale volkszang op de Koninginnedagen.

Roeske was ook dirigent van de Amsterdamse Orkestvereniging. Dit orkest concerteerde op 17 februari 1899 in Bussum. Het publiek liet het afweten: “zeer slecht bezocht, een schande voor Bussum”, zo schreef de krant. Roeske gaf zijn werk in Bussum in de loop van dat jaar op, zijn toekomst lag in Amsterdam.

Portret Roeske, hem aangeboden in 1929 bij zijn 40-jarig jubileum als toonkunstenaar, getekend door B. van Vlijmen. Op het jubileumconcert 6 mei 1929 werd o.a. zijn *Requiem* (1925) uitgevoerd. Sprekers waren onder meer Burgemeester De Vlugt en Willem Mengelberg.

Uit: *Apollo's negende decennium, 1853-1943*. (Amsterdam 1943; uitgave van Apollo)

Johan Schoonderbeek (1874-1927)

Voor de opvolger van Roeske kon Toonkunst dicht bij huis blijven: het werd de in Naarden geboren en getogen Johan Schoonderbeek.

Johan Schoonderbeek is de zoon van Valentijn Paulus Schoonderbeek (1835-1898), die in 1854 naar Naarden kwam, voor een Witte-Bätz orgel in de Grote Kerk zorgde en er tot zijn dood organist was.

Valentijn richtte er ook een gemengd koor op, *Excelsior*, dat in 1896 als proef een uitvoering in de Grote Kerk gaf. Medestudenten van zijn in Amsterdam orgel en cello studerende zoon Johan zorgden voor de ondersteuning daarbij.

Johan volgde zijn zieke vader in 1897 als dirigent op en begon met begeleiding door een orkest (leerlingen conservatorium + blazers van het 7de Regiment Infanterie van Vesting Naarden). Het concert van 1897 vond nog plaats op 1 april. Vanaf 1898 werden het 'Zomeruitvoeringen' die steeds grotere bekendheid kregen en een begrip in den lande werden [noot 10].

In 1909 ontving hij de Huisorde van Oranje, het jaar daarna de Orde van Oranje-Nassau.

In september 1921 richtte hij de Nederlandsche Bachvereniging op.

Portret van Schoonderbeek, uit *Onze musici* (1911; noot 11).

In 1899 was de veelbelovende Johan Schoonderbeek inderdaad de terechte keuze als opvolger van Fred.J. Roeske. Op zijn eerste concert in januari 1900 was de herstelde Heinze aanwezig. Schoonderbeek zette op 22 april 1902 de *Feeenschleier* van Heinze op het programma (met pianobegeleiding), maar tijdens het concert van 19 december 1902 liet hij door piano en "orchest" begeleiden.

December 1902: een van de eerste vermeldingen van "orchest".

Naast *Das Märchen der schönen Melusine* van Heinrich Hoffmann prijken Bachwerken op het programma: *Actus tragicus* [BWV 106] en *Ich hatte viel Bekümmernis* [BWV 21]. De recensent meldt: "De keuze der nummers was niet in alle opzichten gelukkig. Aan de beide werken van Bach kon door deze executanten geen recht gedaan worden. Alleen het duet voor sopraan en bas mocht een hartelijk applaus verwerven. Mooi was ook de inzet van het solo-kwartet *Was betrübst du dich*".

Schoonderbeek ijvert voor een eigen begeleidingsorkest. Op 24 april 1903 is het zo ver: begeleiding door het "strijkorkest der afdeling". Op 26 en 27 maart van dat jaar had een volksconcert plaatsgehad (toegang 25 cent!), waarop naast Brahms en Mozart ook Bach aan bod kwam. Het jaar 1904 wordt dan een mijlpaal in de geschiedenis van Toonkunst Bussum: op 19 april 1904 is er de "buitengewone uitvoering" van het strijkorkest der afdeling, weliswaar versterkt met leden van het Concertgebouw-orkest. Op het programma staan het dubbelconcert van Bach en een pianoconcert van Beethoven. Vioolsolist Christiaan Freijer (van de Muziekschool) wordt later vooral bekend van de *Freijer-avonden* die hij zelf organiseerde en bekostigde. Maar Mej. Blom kunnen we noteren als de eerste solist in het eerste optreden van het 'eigen orkest' van Toonkunst Bussum, dat pas na WO II zou gaan opereren als Toonkunstorkest:

"Het was werkelijk een verrassing, een genot, dit orkest te horen spelen. Van den heer Schoonderbeek schijnt een buitengewone kracht uit te gaan, dat hij een betrekkelijk jong orkest, bestaande uit liefhebbers, tot zulk een hoogte weet op te voeren" (Gooi- en Eemlander).

Muziekschool (1904)

De in 1885 door Heinze gestichte Toonkunstmuziekschool leidde na de hersenbloeding van Heinze in 1888 een kwakkelend bestaan. Hoewel docent D.J.N. Gunters in dat jaar een eigen muziekschool begon, bestond deze toch nog enkele jaren.

MAATSCHAPPIJ
tot bevordering der Toonkunst.
Afdeling BUSSUM.

Het jaarlijksch openbaar examen der MUZIEKSCHOOL zal gehouden worden op **Woensdag 25 September, des avonds 7 uur,** in het *Hôtel Nieuw-Bussum*, waartoe Ouders en belangstellenden beleefd worden uitgenoodigd.

De nieuwe cursus 1889/90 wordt geopend **Woensdag 2 October.**

Zang: Mevrouw A. A. VAN VLOTEN.
Piano: J. MENSINGA.
Viool: de Heer J. A. TAK.

De inschrijving voor leerlingen zal plaats hebben **Woensdag 11 September** des middags van 2—4 uur in bovengenoemd *Hôtel*. Prospectussen zijn op aanvraag te bekomen bij den laatstonderteekende.

C. VAN DEN BERGH.
Th. W. SANDERS.
F. HAVERKAMP.
J. C. LOMAN Jr.

Over de jaarlijkse examens schrijft de Gooi- en Eemlander op 5 oktober 1889:

"Een volgend jaar hopen wij weder getuige te zijn van de vorderingen der zangklasse, die door de ziekte van den heer Heinze tijdelijk gestaakt, thans is toevertrouwd aan mej. Van Vloten, gediplomeerd élève van het Conservatorium te Keulen".

De advertenties van de inschrijving Muziekschool werden nog een paar jaar geplaatst, de laatste in september 1890.

In 1891 volgt alleen nog de aankondiging dat de kooroefeningen van Toonkunst op 14 oktober weer beginnen. Het jaar daarop begint ook docent J.A. Tak voor zich zelf. In een advertentie

"wil hij, soloviolist en onderwijzer bij uitstek, bij genoegzame deelneming 1 oktober een aanvangsklasse voor kinderen van 7-10 jaar openen".

Gelukkig komen musici in het bruisende muziekleven eind negentiende eeuw gemakkelijk weer aan de bak: Gunters wordt in 1893 directeur van Harmonie *Crescendo*, waarvoor hij in 1903 in het kader van het 12,5-jarig bestaan *Souvenir de Bussum* schrijft [noot 12]. Tak wordt de man van de *Bussumse Kwartetvereniging*, die op 12 november 1892 met ruim 30 executanten een groot succes behaalde.

In maart 1902 doet het bestuur van de Afdeling Bussum pogingen, zo meldt de krant,

“tot het stichten eener muziekschool.

Het rekent er op, dat Bussum's ingezetenen f 500 zullen willen bijdragen in de vorm van giften, waarna vrij zeker is,

dat de algemene vergadering der maatschappij een renteloos voorschot van f 1000 aan de afd. Bussum zal verstrekken”.

De ‘nieuwe’ Muziekschool opende op 1 december 1904 haar deuren en kreeg onderdak in Bussums Cultuurtempel *Concordia*.

De geschiedenis ervan valt buiten het bestek van dit boek. Dat de school floreerde blijkt ook uit de oprichting van de Toonkunst-volkszangschool in 1913. Over de kinderzang lezen we n.a.v. de uitvoering van 26 mei 1917:

“beschaafd met goede uitspraak en voortreffelijke nuances”.

Het jaarverslag bericht evenwel ook van vele spijbelaars en “de kleine radbrakers van onze Nederlandse taal hebben heel wat over hun uitspraak moeten slikken”.

Jubileum 25-jarig bestaan (1908)

Voor het jubileumconcert van 16 mei 1908 deed Schoonderbeek een beroep op het Utrechts Stedelijk Orkest. Op het programma stond *La Rédemption* van César Franck. De sopraansoliste was de Française Julie Hekking, die hogelijk geprezen wordt: “zoo op-ende-op Fransch als zeker geen Hollandsche zangeres had kunnen doen”. Mevrouw Schoonderbeek, in de advertentie bescheiden aangekondigd als “J.S., declamatie”, had een belangrijk aandeel als declamatrice, ze bleek “uitmuntend voor hare taak berekend”. De avond werd besloten met *La Sulamite* van Chabrier. De klank van het orkest was soms te overvloedig, voornamelijk te wijten “aan de zware orkestratie door de jonge componist van zuidelijk bloed”. Het geestdriftige en langdurige applaus bewees dat “Schoonderbeek nu eens wèl behoort tot de profeten, die ook in eigen land geëerd zijn”.

Gebouw „Concordia” – Bussum.

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de afdeling „Bussum”
van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst,

FEESTUITVOERINGEN

op Dinsdag 19 en Donderdag 21 Mei 1908
des avonds te 7¼ uur, onder leiding van Joh. Schoonderbeek,
die neugierigen Frauen. (le donne curiose)

Musikalische Komödie in 3 Aufzügen von Graf. Dr. LUIGI SUGANA,
Musik von Ermanno Wolf-Ferrari.

Toegangsprijs f4.— per persoon.

Leden van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst hebben op vertoon
van diploma recht op twee Toegangsbewijzen tegen betaling van f2.50 per persoon.

Toegangsbewijzen kunnen van af heden worden besteld bij de H. H.:

ALSBACH & DOYER, Kalverstraat 176	Amsterdam.
DE ALGEMEENE MUZIEKHANDEL, Spui 2	„
DE NIEUWE MUZIEKHANDEL, Leidschestraat 15	„
Firma R. LOS, Nassaulaan 23	Bussum.
JOH. HARTTORFF, Naarderstraat	Laren.
J. REDDINGUS, »In het Boekhuis, Langestraat 126	Hilversum.
H. J. DEN BOER, Boekhandel, Laanstraat 36	Baarn.
J. M. W. STOKER, Pianohandel, Choorstraat 9	Utrecht.

of bij den Heer J. P. DUDOK VAN HEEL,

Secretaris der Feestcommissie, Huize »Zandbergen« bij Naarden.

Plaatsen zijn te bespreken op Maandag 18 Mei a.s., van 1—3 uur, aan het
Gebouw »Concordia«.

Op het jubileumconcert
volgden twee feestavonden:
op 19 en 21 mei werd de
komische opera *Le donne
curiose* (Die neugierigen
Frauen) van Ermanno Wolf-
Ferrari uitgevoerd. De
recensent had persoonlijk
liever Bach of Beethoven
gehoord, maar het geheel
was toch een eclatant suc-
ces, zowel op muzikaal als
op toneelgebied. Dirigent
en echtgenote, die de regie
van het stuk had, en de
solisten kregen uitbundig
lof toegezwaaid, evenals de
heren Verkade en Van
Blaaderen die „de magne-
fieke costumes en décors
bezorgden”.

Bach

Bach stond al in 1902 en 1903 op het programma bij Schoonderbeek, maar
zijn liefde voor deze componist komt in de volgende jaren steeds meer aan
het licht. In december 1908 programmeerde hij *Die Tabakspfeife* en in 1910
het *Weihnachtsoratorium* (twee jaar later weer uitgevoerd). Op 1 mei 1912 is
er een geslaagde uitvoering van Bachcantates, maar andere, grotere koorwer-
ken komen ook aan bod, zoals *Die Jahreszeiten* van Haydn in 1913 en de *Elias*
van Mendelssohn in 1914.

Het oudste schrift in ons Toonkunstarchief bevat de verslagen van bestuursver-
gaderingen van 12 juli 1912 t/m 13 september 1915. De secretaris heeft
moeite met de spelling, het woord dilettant bijvoorbeeld wordt geen enkele
keer goed gespeld (delitant, diletant, dillitant). De penningmeester is echter
van alle tijden: „hoogste zuinigheid betrachten”. Op 9 november 1914 deelt
hij mee

„dat het nieuwe jaar begint met een minder kasbezit van ca. f 200,- door
bedanken van verschillende leden voor 1 mei en eenige leden die wegens
de tegenwoordige tijdsomstandigheden [WO I] zich genoodzaakt gezien
hebben hun contributie niet te betalen”.

Desondanks heeft Schoonderbeek grote plannen: het voorjaarsconcert (het
tweede concert van het seizoen) is gewijd aan cantates van Bach, met solisten
van internationale faam.

Nu, ze zijn naar het Gooi gekomen. Sopraan Tilia Hill uit Görlitz was vier jaar
achtereen soliste op de apriluitvoeringen van Toonkunst (1914-1917). De
Nederlandse bas-bariton Thomas Denijs kwam in 1914 uit Berlijn en de altzan-

geres Maria Philippi in 1916 uit Bazel. Op de programma's uit de jaren 1912, 1915 en 1916 treffen we de tenor Georg Walter uit Berlijn (in 1917 wordt geen Bach-programma geprogrammeerd, omdat Walter niet beschikbaar is!).

Het Eeuwfeest van Bussum in 1917 werd groots gevierd. Fabius, sinds 1915 lid van de gemeenteraad, kwam met zijn *Geschiedenis van een honderjarige*. Hoogtepunt was de happening voor het (oude) gemeentehuis waar ca. 700 scholieren, begeleid door *Crescendo*, het college van B&W toezongen. Het laatste couplet van 'Aan de Raad der gemeente Bussum', geschreven door L.W. van Loon en op muziek gezet door Schoonderbeek, luidde

"Gij, die gesteld zijt om ons te regeren
Laat de geschied'nis deez' lessen U leren,
Houdt de Gemeente aantrekkelijk en mooi
Steeds blijve Bussum de *Parel van het Gooi*".

In de herfst van 1919, toen de *Paulus* van Mendelssohn werd ingestudeerd, werd Schoonderbeek ziek. Een van de solisten achtte zich niet aan het contract gebonden en schreef aan het bestuur dat "hare toezegging tot medewerking alleen van kracht was, indien de heer Schoonderbeek dirigeert". Evert Cornelis kwam als vervanger en dirigeerde het concert dat uitgesteld was naar 27 januari 1920. Schoonderbeek, nog niet hersteld, "was even op het toneel van Concordia aanwezig om te constateren, dat zijn werk tijdelijk in goede handen was gesteld" (Bussumsche courant). Cornelis zou zijn opvolger bij de Bachvereniging worden!

Ook op het decemberconcert van 1920, de uitvoering van de *Jephta* van Händel, moest Schoonderbeek zich laten vervangen. Zijn vervanger was nu Anton Tierie, hoofdleraar solfège aan het Amsterdams Conservatorium.

Bachvereniging (1921)

Het laatste door Schoonderbeek geleide concert op 4 mei 1920 was een Bachprogramma met als solisten Ilona Durigo uit Budapest, Georg Walter uit Berlijn, Jac. Caro uit Utrecht en een sopraan uit eigen kring, Mej. A.M. Dudok van Heel, dochter van de voorzitter. De orgelpartij was in handen van Anthon van der Horst. In april 1921 moest wederom een vervanger voor hem gezocht worden, ditmaal Johan Wagenaar, die een viertal eigen composities dirigeerde, waaronder *De Schipbreuk*, met Marie Landré (van de Muziekschool) aan de piano. Zij werd vooral bekend van de *Freijer-avonden*, waar ze veelvuldig optrad in een trio met Christiaan Freijer viool en Schoonderbeek cello.

1921 wordt het crisisjaar van Toonkunst. Schoonderbeek schrijft een lange brief, waarin hij het heeft over zijn moeizaam werken met koor en orkest, "de financiële moeilijkheden" en zijn gezondheid, te weten 50% arbeidsgeschikt. De brief werd gepubliceerd in de Bussumsche Courant, en werd integraal

afgedrukt in het eerste jubileumboek van Toonkunst Bussum, *Een eeuw koorzang* (1983; noot 13):

"Na mijn ernstige ziekte, die bedreigd heeft, mij allen arbeid als dirigent voor de toekomst onmogelijk te maken, hebben de medici mij nu, om te beginnen, 50% van mijn vroegere werkzaamheden kunnen toestaan. Tengevolge daarvan zag ik mij genoodzaakt, mijn arbeid op een andere financieele basis te stellen, dan ik tot nu toe had gedaan, terwijl ik tevens begreep, den mij ernstig gegeven raad te moeten volgen, slechts werk te doen, dat mij met minder inspanning de grootste artistieke resultaten kon bieden. Waar nu deze ingrijpende verandering in mijn werkwijze samenviel met financieele moeilijkheden in "Toonkunst", waar inkomsten verminderden door de nieuwe regeling der ledencontributies, terwijl de uitgaven verdrievoudigd moesten worden, kon aan mijn gewijzigde financieele eischen niet worden voldaan, terwijl ook de inspanning, die elke uitvoering mij kostte, om een zoo artistiek mogelijk resultaat te bereiken, een bezwaar was, aan de afdeeling verbonden te blijven. De werkende leden weten allen, hoe dikwijls wij op het laatst ons extra moesten inspannen, om "klaar te stoomen", en hoe door het aanhoudend getob met heerenkrachten, ik menigen Zondag, na een ingespannen kerkdienst, nog extra "heerenrepetitie" heb moeten houden.

Dit alles zijn de redenen, die mij met een bezwaard hart, tot dit afscheid hebben gebracht. Ik wilde, dat ik U allen persoonlijk, met een gesproken woord en handdruk, zeggen kon, hoe moeilijk het mij valt, na al die jaren van ingespannen, maar heerlijk arbeiden, mijn taak in andere handen te moeten overgeven. Voordat ik eindig, wilde ik U tevens nu een enkel woord zeggen over de zoogenaamde andere plannen, die tot onjuiste geruchten hebben aanleiding gegeven.

Van verschillende zijden, ook door personen, die op muzikaal gebied den hoogsten naam dragen, heeft men mij reeds meermalen aangezocht, als leider op te treden van een klein ensemble, dat o.a. de veel te weinig bekende scheppingen van Joh. Seb. Bach onder de aandacht van het publiek zou brengen. Waar nu zulk een arbeid mij veel minder inspanning zou kosten, daar ik alleen zou behoeven te studeeren met meer gevorderde krachten op muzikaal gebied, zoowel vocaal als instrumentaal waardoor het aantal repetities verminderd, en de repetities zelf veel minder van mijn krachten zouden vergen, leek het mij ongewenscht dit aandringen langer terug te wijzen. Op geen enkele wijze zou deze arbeid echter vergeleken kunnen worden met mijn dirigeren van "Toonkunst" te Bussum, daar de eventueel op te richten vereeniging (door anderen, niet door mij) geen speciaal Bussumsche, maar een Gooische vereeniging zou zijn, krachten uit Bussum, Hilversum, Baam, Laren, Amsterdam omvattende, en in tegenstelling met "Toonkunst", tot een klein aantal uitvoerenden beperkt.

Al neem ik dus nu van U afscheid in mijn kwaliteit als directeur van de afdeeling "Toonkunst", van harte hoop ik, de meesten uwer wederom te mogen ontmoeten op de repetities voor de jaarlijksche Zomeruitvoering in de kerk te Naarden, terwijl ik hoop, den bijzonderen band tusschen de kunstminnenden in Bussum en mij, ook in mijn nieuwen, vereenvoudigten arbeid te mogen vasthouden en versterken."

(w.g.) JOHAN SCHOONDERBEEK.

Schoonderbeek verlaat Toonkunst en richt op 13 september 1921 ten huize van Mevrouw M. van Eeghen-Boissevain de Bach-Vereniging op [noot 14]. Hij bleef docent en directeur van de Muziekschool, maar liet zijn opvolger bij 'Toonkunst' beloven dat deze zich niet op het terrein van de muziek van Bach zou begeven. **Ernest W. Mulder** respecteerde deze afspraak aanvankelijk. In de notulen van de bestuursvergadering van 19 december 1927 lezen we echter:

"wat Bach betreft acht hij zich van zijn particuliere belofte aan den heer Schoonderbeek sedert diens overlijden [3 maart 1927] ontslagen en tegenover de Bachvereniging zelve in geen deele gehouden".

Van Dokkum memoreert in het *Gedenkboek 1829-1929* de verdiensten van Schoonderbeek:

"In Amsterdam's forensen Centrum, het lokale tweelingpaar Naarden-Bussum, is hij een belangrijke persoonlijkheid geweest, die gedurende een aantal jaren door zijn artistieke werkzaamheid het muziekleven tot een achtenswaardig niveau heeft omhoog gebracht. Concert-uitvoeringen als die van Von Weber's *Freischütz* en Lortzing's *Czar und Zimmermann* [1918] door de Bussumsche Afdeeling onder Joh. Schoonderbeek's leiding behooren tot mijn zeer aantrekkelijke muzikale herinneringen.

Het zwaartepunt van den arbeid van dezen kunstenaar ligt echter bovenal in de zeer bijzondere Zomerconcerten in de Naarder kerk, die in 1898 aangingen en sinds dien onafgebroken jaarlijks terugkeerden, een werkelijke waarde in de muziekcultuur der laatste kwarteeuw".

Ernest W. Mulder (1898-1959)

Toonkunst Bussum bleef in september 1921 als een ontredderd schip achter. Vele leden gingen met Schoonderbeek mee naar de Bachvereniging. De financiële toestand was dramatisch: het tekort was opgelopen tot f 667,06. Een buitengewone ledenvergadering was nodig "tot het nemen eener beslissing over het al of niet blijven voortbestaan van de afdeeling". Maar er was een schrijven binnengekomen, ondertekend door 16 leden, om een doorstart te maken. Wanneer de voorzitter advies inwint bij Bernard Zweers van het Conservatorium in Amsterdam beveelt deze als dirigent zijn leerling, de jonge **Ernest W. Mulder** aan. Op 11 oktober kan de Bussumsche Courant al zijn benoeming melden:

"eene energieke kracht, bezielde met jeugdig vuur, waarvan men verwachten kan dat eene inspirerende leiding zal uitgaan. Bovendien heeft hij niet lang geleden zijne studies volbracht, waarvan de eischen zooveel moeilijker zijn dan vroeger, terwijl hij doorgaat voor eene der beste krachten van ons land".

Ook Mulder ziet het belang van een eigen orkest in. Het krantenbericht vervolgt: "De nieuw te volgen werkwijze van het orkest, om geruimen tijd voor de uitvoeringen plaats vinden het orkest reeds een werkzaam aandeel te laten nemen bij de repetities met het koor, belooft geen sinecure te worden, wijl deze manier van werken reeds met groot succes door den heer Mulder te Amsterdam in toepassing werd gebracht".

Op 13 oktober 1921 plaatst het bestuur twee advertenties, een voor nieuwe koor- en een voor orkestleden. Interessant zijn de *Contributiën der Afdeeling*, waarmee de eerste advertentie eindigt.

dat de Contributiën der

Afdeeling bedragen:

1e. f 10.— per lid, rechtgevend op toegang tot de Uitvoeringen met één dame. Bij verhindering van het lid wordt op deze kaart toegang verleend aan één dame.
Tot de Generale Repetitie hebben alleen de leden persoonlijk toegang.

2e. f 6 50 voor Dame of Heer alleen, persoonlijk rechtgevend op toegang tot Uitvoering en Generale Repetitie.

3e. f 5.— voor werkende leden in Koor en Orkest. Zij ontvangen voor Generale Repetitie een Toegangsbewijs voor Dame of Heer.

Nieuwe leden kunnen zich bij den Secretaris P. J. VAN ECK, Parklaan 21, aanmelden.

Namens het Bestuur,
J. P. DUDOK VAN HEEL, Voorzitter.
P. J. VAN ECK, Secretaris.

Op bestuurlijk vlak was ze van 1926-1961 steun en toeverlaat van Toonkunst, ze werd het eerste erelid der vereniging. Aan haar danken we het volledige overzicht van de concerten vanaf 9 december 1913 met vermelding van dirigent, uitgevoerde werken, solisten en 'plaats waar'. Veel bekende namen komen we tegen, zoals die van Marie Landré klavier, Chr. Freijer viool, Anthon van der Horst cembalo en (vanaf 1923) Jo Vincent. **Jan Felderhof** speelde in 1929 de obligate vioolpartij in de Cantate *Wachet auf* van Bach.

50-jarig Jubileum (1933)

Aan het 50-jarig jubileum van Toonkunst in 1933 ging het 25-jarig jubileum van voorzitter Dudok van Heel vooraf (voorzitter van 1907-1940). Op zijn buiten, *Het Berghuis*, had de uitvoering van Mozarts *Bastien en Bastienne* plaats door koor en orkest o.l.v. Mulder. Het was een prachtige zomerdag en de grote haag van bloeiende rododendrons op de achtergrond vormde een schitterend decor voor het spel, zoals foto's van Gustav Kerp laten zien. Ik interviewde hem, fervent bezoeker en donateur van Toonkunst, bekend om zijn krachtig 'Bravo, bravo!'-geroep, in het jubileumjaar 1983 als oudste orkestlid van voor de oorlog [noot 15].

Foto: Bestuurslid Bos Janszen spreekt 11 juni 1932 het jubilerende echtpaar Dudok van Heel toe. Daarnaast werd een *Feestlied* gezongen, op tekst van secretaris Fred. Kroeze en op muziek van Ernest W. Mulder. De ingebonden partituur en het receptiealbum zijn topstukken in het Archief.

In 1933 was de Maatschappij te gast in Bussum, waar de 104de Algemene Vergadering, in logement *De Rozeboom*, plaats had. Uitvoerig is het verslag in de Bussumsche Courant, ook inhoudelijk: het bedrag door de leden der afdelingen aan de Algemene Kas te betalen werd voor 1933/34 wederom gesteld op f 1,10 waarvan 10 cent werd bestemd als bijdrage in het fonds ten behoeve van het Muzieklyceum Scheurleer. Het aantal afdelingen bedroeg dat jaar 38, met in totaal 6500 leden, waarvan Bussum 204, Hilversum 180 en Laren 100. Onder de belangrijkste afdelingsuitvoeringen, naast bijvoorbeeld Amsterdam met *Symphonia de Psalms* van Strawinsky, Leiden met *Lauda per la Natività* van Respighi en Rotterdam met *Das unaufhörliche* van Hindemith, wordt ook de afdeling Bussum genoemd met de uitvoering op 24-2-1933 van een eigen werk van Mulder, de *Symphonia Sacra*. Nieuw voor Bussum was dat Mulder twee avonden eerder een exposé over de

ontstaansgeschiedenis van het werk had gegeven, waarbij hij het zijn auditorium ook in zijn geheel voorspeelde. Het werk stamde in eerste instantie uit 1922/23 en kreeg in 1925, toen hij als directeur van de Muziekschool werd benoemd, zijn oer-uitvoering. Voor de uitvoering in 1933 werd het omgewerkt tot een werk voor koor, solisten, [versterkt] orkest en [Gerard Hengeveld aan de] piano. Op het concert in de Gereformeerde kerk aan het Wilhelminaplantsoen stond verder de *Krönungsmesse* van Mozart op het programma.

Het jubileumconcert van het 50-jarige Toonkunstkoor was op 24 juni 1933 in het Jeugdgebouw van de Ned. Herv. Kerk aan de Huizerweg, met werken van Brahms, Florent Schmitt, Reger, Hugo Wolf en Ernest W. Mulder. De solist was Louis Bogtman, de koorbegeleider Gerard Hengeveld.

Vanwege de ruimte werd "toegang verleend op vertoon van het Toonkunst-diploma (twee personen of één persoon, al naar gelang op het diploma vermeld staat)" à f 2,30. De generale repetitie was toegankelijk voor f 0,75.

's Middags vond onder het oude geboomte van het *Berghuis* een besloten opvoering plaats van de middeleeuwse *Esmoreit*, in de regie van Arnold Saalborn, op muziek van Mulder. De begeleiding was in handen van de Haarlemse Orkestvereniging.

Vijftig jaar Toonkunst

Een echt Gooisch jubileum

Nu is ons oudje vijftig jaar

*Waar is de tijd gebleven,
Sinds zij zich zoo met hart en ziel
Aan Bussum heeft gegeven?
Het was een klein en tenger kind,
Maar 't ging al gauw aan 't groeien,
Om later, als een Gooische bloem,
Zoo zegenrijk te bloeien.*

Nu is ons oudje vijftig jaar

*En in den loop der tijden
Bracht zij de menschen tot elkaar
En wist hen in te wijden
In de geheimen, het genot
Van 't muzikale leven;
Jaar in jaar uit heeft Toonkunst ons
AL wat zij had, gegeven.*

Nu is ons oudje vijftig jaar

*En op den dag van heden
Leeft er zoo menig Bussummer
Eens even in 't verleden.
En wie dat doet, ziet voor zijn oog
De goede, gouden dagen,
Toen Toonkunst, Johan Schoonderbeek
Op handen zijn gedragen*

Nu is ons oudje vijftig jaar;

*De tijd is niet rooskleurig,
Maar in het dankbaar Bussumsch hart
Is 't feestelijk en fleurig.
Wie 't oudje op haar gouden feest
Wil gaan feliciteeren,
Die kan zijn wenschen mond'ling doen,
Of schrijft'lijk, of - gireeren.*

Nu is ons oudje vijftig jaar

*„Oudje" is overdreven,
Want Toonkunst staat nog fier recht op
In 't volle, mooie leven.
Maar lóch - laat ieder Bussummer
Een beetje voor haar zorgen,
Dan zal z'óók eens een zegen zijn
Voor het geslacht van Morgen.*

Clinge Doorenbos wijdde in de Bussumsche krant een gelegenheidsgedicht aan het 'oudje' Toonkunst. Hij speelde onder Schoonderbeek enige jaren viool in het orkest en "zat zelfs naast de beroemd geworden dirigent Willy van Hoogstraten, maar toch - zo schrijft hij - nooit heb ik zo in volle overgave gespeeld als [op 5-jarige leeftijd] met mijn hoempa's [Duitse straatmuzikanten]".

Opheffing orkest

De instandhouding van een eigen begeleidingsorkest bleef een moeizame aangelegenheid.

Illustratief is de brief van 19 maart 1937, waarin orkestcommissaris F.J.C. van der Schalk de groepsrepetities van 24 en 31 maart 1937 aankondigt:

voor 2e violen	van 19 $\frac{1}{4}$ tot 20 uur
voor 1e violen	van 20 tot 20 $\frac{3}{4}$ uur
voor alt en celli	van 20 $\frac{3}{4}$ tot 21 $\frac{1}{2}$ uur
voor blazers	van 21 $\frac{1}{2}$ tot 22 $\frac{1}{4}$ uur.

Ik vertrouw erop, dat U allen op deze belangrijke repetities tijdig, liefst 5 minuten voor den tyd, aanwezig zult zyn.

Het orkest der afdeling redt het uiteindelijk niet: op een buitengewone ledenvergadering van 3 februari 1939 wordt het opgeheven. Vanaf toen zorgde het *Gooisch Symphonie Orkest* van Kees Hartvelt voor de begeleiding van de Toonkunstconcerten. Hartvelt, bekend van het Hartveltkwartet, had dit orkest geformeerd uit werkloze musici van de radio.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER TOONKUNST
AFDEELING BUSSUM EN OMSTREKEN – LEIDER: ERNST W. MULDER
STICHTING GOOISCH SYMPHONIE ORKEST – LEIDER: KEES HARTVELT

Middag-Concert

van
Nederlandsche Muziek

op Zondag 7 December 1941, 's middags 2 uur,
in de Concertzaal van „Concordia“ te Bussum

Programma:

Dialogue Mystique . . . Ernest W. Mulder

Symphonie écrite sur texte de Paul Verlaine

Koor der afdeling. – Solist: LAURENS BOGTMAN.

Begeleiding: Gooisch Symphonie Orkest

Kuhnau Variaties (voor Orkest) Hendrik Andriessen

Symphonietta (voor Orkest) . . . Joh. Wagenaar

VRIDAG 27 MAART 1942, des avonds 7.30 uur
in de Gereformeerde Kerk aan de Veerkamp te Bussum

Solisten:	
CORRY BUSTER	sopraan
ANS STROINK	alt
FRANS VROONS	tenor
JOHAN LAMMEN	bas
W. J. DE LEUR	bas
CAREL VAN LEEUWEN BOOMKAMP	viola da gamba
CATH. VAN STOLK	fluit
J. DE JONG	fluit
A. DAHMS	hobo en hobo da caccia
J. MOLENIJZER	hobo en hobo da caccia
VALENTIJN SCHOONDERBEEK	orgel
JANNY VAN WERING	clavecimbel

Koor der afdeling
Begeleiding: Bussums Kamerorkest

Het laatste concert in de oorlog, de uitvoering van de *Johannes Passion* op 27 maart 1942 in de Gereformeerde kerk aan de 'Veerkamp' [de naam Wilhelmina-plantsoen was verboden]. Begeleiding door het *Bussums Kamerorkest* van Rudolf Karsemeijer, dat ondermeer meewerkte aan de cantatediensten in de Spieghelkerk te Bussum.

geen bezwaar, mits geen onderwerpen van
politieke aard ter sprake worden gebracht,
direct noch indirect.

Amsterdam, 4 SEP. 1942 194

De Procureur-Generaal,

fgd. Gew. Directeur van Politie,

H. K. K. K.

Het houden van repetities werd in de oorlog steeds problematischer, zo ontstond ook wrijving dat Mulder soms niet kwam opdagen. Voor de Algemene Vergadering van 18 september 1942 moest bij de bezetten de macht toestemming gevraagd worden.

Aan het einde van seizoen 1943-1944 is afscheid van Ernest Mulder genomen. We hebben alleen zijn bedankbrief d.d. 7 juli 1944:

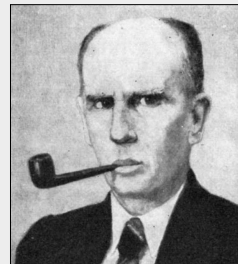
“Het is mij een behoefte U allen dank te zeggen voor de vriendelijke woorden, die mij bij monde van uw voorzitter, den Heer Glasz bij mijn afscheid toegevoegd werden.

Ook dank ik U allen zeer voor het boekwerk, dat mij bij die gelegenheid aangeboden werd”.

In de zomer van 1944 wordt er een benoemingscommissie in het leven geroepen, die Eduard van Beinum als wijze man om het nodige advies vraagt. Simon C. Jansen, leraar aan het Conservatorium van Amsterdam, stelt voor het directeurschap van de Muziekschool te scheiden van het dirigentschap van het koor, waarin hij zelf geïnteresseerd is.

Mulder overleed op 12 april 1959 op 60-jarige leeftijd. Het *In memoriam* in *Mens en Melodie* [noot 16] gewaagt met name van ‘zijn’ Amsterdams Conservatorium “waarvoor hij meer dan 35 jaar geijverd heeft [...]”. In zijn leerboeken *Harmonie* (2 delen) en *Polyphonie* bezitten wij standaardwerken op het gebied der muzikale onderwijskunde. Er bestond tussen zijn scheppend en zijn pedagogisch werk een hecht verband. Als lesgever wist hij steeds een bijzondere sfeer te scheppen. Met zijn onafscheidelijke pijp, zijn scherpe ogen onder de borstelige wenkbrauwen, heeft hij een onuitwisbare indruk gemaakt op zijn leerlingen, voor wie hij alles was, en op wier vorming hij een blijvend stempel heeft gedrukt”.

Op 4 februari 2007 heeft Bruno de Greeve de *Symphonia Sacra* (1933) in Hamburg uitgevoerd met het koor en orkest van de universiteit aldaar.

Jan Felderhof (1907-2006)

Herfst 1944 werd de in Bussum geboren en getogen Jan Felderhof de opvolger van Mulder. Hij kwam op een fiets met massieve banden (later zelfs zonder banden!) uit Amsterdam naar Bussum, tot de reis vanwege de razzia's te gevaarlijk werd: zijn persoonsbewijs "had een dusdanig slecht vervalste geboortedatum, dat zelfs de meest kippige Duitser geen moeite met het constateren ervan zou gehad hebben" [noot 17].

Jan Felderhof kreeg de eerste vioollessen van Jan Dudok (inderdaad: de vader van de beroemde Hilversumse stadsarchitect Dudok) en de befaamde Chr. Freyer in Bussum, waar zijn vader organist in de Gereformeerde Kerk was. Hij studeerde aan het Amsterdams Conservatorium viool bij Felice Togni en Hendrik Rijsbergen, compositie bij Sem Dresden en piano bij Willem Smelt. In zijn conservatoriumtijd al bleek hij als componist een veelschrijver, Cor de Groot en Nap de Klijn speelden werk van hem in de Kleine Zaal van het Concertgebouw. Uit deze tijd stamt de *Serenade in St. Jansnacht*, opera in één bedrijf op tekst van J.D.C. van Dokkum. Zijn afstudeercompositie was de *Sinfonietta* (I, 1933), die hij zelf in de Bachzaal dirigeerde. Als dirigent oogstte hij toen veel lof.

Sedert 1934 was hij leraar voor harmonie en contrapunt aan het Conservatorium in Amsterdam. Op het *Nederlandsch Muziekfeest* van 2 tot 9 mei 1935, ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van Mengelberg als dirigent van het Concertgebouw, voerde Hans Gruys, met pianobegeleiding van Felix de Nobel, twee liederen van hem uit, een bescheiden 'officieel' debuut [noot 18].

Portret van de jonge Felderhof, uit *Programmaboek Nederlandsch Muziekfeest* (1935).

Achterin het boek het overzicht 'Nederlandsche Muziek in het Concertgebouw', van 1889 tot maart 1935, waaronder vier maal werk van Heinze en *Gebed voor den tempel* (voor mannenkoor) van Roeske.

Oprichting orkest

Na de oorlog pakte Felderhof de zaken energiek aan. Op de eerste bestuursvergadering van Toonkunst, 25 mei 1945, kwam al direct de oprichting van een eigen orkest aan de orde, bestaande uit goede amateur-musici die de Muziekschool voor een deel zou kunnen gaan leveren. Voor de komende uitvoering werd echter nog een beroep op het Bussums Kamerorkest gedaan. Het eerste optreden na WO II, aan de vooravond van de verjaardag van de Koningin op 30 augustus 1945, werd NATIONALE UITVOERING gedoopt. De toegangsprijs (incl. belasting) voor dit concert in *Concordia* was f 3,-. Het programma bestond uit een aantal nationale liederen a capella, declamatie door

Jonkvrouwe C. Witsen Elias, de *St. Pauls Suite* (orkest) van Gustav Holst en het Halleluja-koor uit de *Messiah*.

In het najaar van 1945 werd met Rudolph Karsemeijer overeengekomen, dat zijn Kamerorkest zou opgaan in een **Toonkunstorkest**, voortaan geleid door Felderhof. Als ontstaansdatum van het orkest wordt in de annalen van Toonkunst daarom januari 1946 aangehouden.

Oproep aan de leden, eind november 1945.

Het bedoelde concert, op 8 januari 1946, was een Frans programma met ondermeer *Psalm 150* van César Franck en het *Requiem* van Fauré, terwijl de harpiste Annemiek Jansen de Dansen van Debussy vertolkte.

Met de nodige versterking van radiomusici vond op 18 maart 1946 de eerste uitvoering

van het orkest plaats. De hoboïst Jaap Stotijn was de solist (voor een honorarium van f 150,-) in een hoboconcert van Pergolesi en drie stukken voor hobo en orkest van Herman Strategier. De hobowerken -de componist was aanwezig- werden gebisseerd, "iets dat zeer veel bijdraagt tot waardering en beter begrip van dit moderne werk" (Het Parool 19-3-1946). Daarnaast vertolkten vader en zoon Le Coultre (Le Coultre Sr. was de verdienstelijke concertmeester van het orkest) het *Dubbelsconcert* van J.S. Bach. De Coultres zouden vaker acte de présence geven: zo speelde de zoon in februari 1948 het vioolconcert van Badings en de vader in november 1948 het vioolconcert van Mendelssohn.

Vaste formule

Felderhof introduceerde de vaste formule van optredens die zijn opvolger **Anton Dresden** strak zou aanhouden: in november een programma voor koor en orkest, in februari het orkestconcert (met solist) en in mei het grote kooroptreden met een avondvullend werk, zoals Haydn's *Jahreszeiten* (mei 1946 met Herman Schey als duurste solist voor f 200,-). Op 22 mei 1947 kwam Felderhof met een nieuw fenomeen, het **Toonkunstkamerkoor**.

Programma meiconcert 1947. In het *Agnus Dei* "toont Felderhof zich een bekwaam contrapuntist, waar hij een fuga exposeert en ook verder uitwerkt door het thema later o.a. nog in omkering te brengen" (Trouw 24 mei). Over het slotstuk schreef de Bussumsche Courant: "Met Gade's oervriendelijke *Frühlingsbotschaft* kan men geen vlieg kwaad, zodat het helemaal niet verkeerd was het eens uit de kast te halen". Het was op het derde concert van Caecilia, op 29 april 1882, door Jacques Hartog al eens uitgevoerd.

Programma 22-5-1947		
1. a. Ave Maria	Accadelli (1914-1937)	
b. Spinto di Dio	Lotti (1658-1740)	
Kamerkoor		
2. Nanie	Brahms (1833-1897)	
Koor en Orkest		
3. a. Ave Maria	Bruckner (1824-1896)	
b. Agnus Dei	Felderhof (1907)	
Kamerkoor		
4. La Damselle Blue	Debussy (1862-1918)	
Koor, Orkest		
To van de Weyer, Sopraan Doch Rapp, mezzo-sopraan		
PAUZE		
5. Carmen saeculare	Diepenbroek (1862-1903)	
Kamerkoor		
6. Frühlingsbotschaft	Gade (1817-1869)	
Koor en Orkest		

Het Kamerkoor, bestaande uit 14 zangers en zangeressen, werkte incidenteel mee aan de concerten, bijvoorbeeld in februari 1949 met de *Chansons* van Florent Schmitt. Het had twee optredens per jaar voor de NCRV, waar Felderhof in de Muziekadviescommissie zat. In september 1956 werd het weer ontbonden.

De Muziekschool kwam weer volop tot leven. Behalve de afdeling voor amateurs was er een effectief werkende vakafdeling, die opleidde voor het Staatsexamen en toelatingsexamen voor het Conservatorium. Er was een balletklas en een operaklas, geleid door Baron Henry van Haersolte van den Doorn. Heel bijzonder was dan ook het gezamenlijke januariconcert in 1947: naast een vioolconcert van Bach en een symfonie van Haydn stond de opera *Der Jasager* van Kurt Weill op het programma, een kostbare productie. De kosten waren bijna f 2000,- tegenover slechts f 1338,70 aan inkomsten.

Het jubileumconcert van het 65-jarige Toonkunstkoor in mei 1948, een uitvoering van *Die Schöpfung*, werd opgenomen door de KRO. De feestavond in Concordia werd verzorgd door de Plankeniers, het eerste Nederlandse Amateurtheater, dat voorjaar 1946 in een eigen theatertje op de hofstede *Oud-Bussem* in het Bos van Bredius van start was gegaan.

Op het novemberconcert van 1948 zette Felderhof een eigen compositie op het programma, de *Koraalfantasie*.

In 1949 trad het Toonkunstkoor Laren, dat uit 1910 stamde, "min of meer" [aldus de notulen] toe tot de Bussumse afdeling, wat vermeerdering van inkomsten door contributie en kaartverkoop betekende. Maar de financiële situatie bleef zorgelijk. Om de financiën gezonder te krijgen bedacht voorzitter Thijs Glasz een prachtige formule om de Muziekschool bij Toonkunst te betrekken: "alle leerlingen verplichten kunstlievend lid te worden door automatisch het schoolgeld met f 6,- te verhogen" (notulen van 26 nov. 1949). En zo geschiedde: met ingang van seizoen 1950/1951 is deze regeling zonder moeilijkheden ingegaan.

Eerste lustrum orkest

Op het lustrumconcert van 24 maart 1950 programmeerde Felderhof naast de *Variations symphoniques* van Franck (met Else Krijgsman als soliste) en de *Vijfde Symfonie* van Dvořák zijn eigen *Symfonie*, geïnspireerd op ervaringen tijdens WO II. In het eerste deel verwerkte hij als thema het Victorie-motief uit de *Eroica* van Beethoven. Hij voerde het werk het jaar er op uit in het Concertgebouw en Jan Mul schreef: "het was een genoegen de componist zijn Symfonie te zien dirigeren. Zijn vurige gebaren waren een levendige en intense weerspiegeling van zijn muziek" (Volkskrant 28-9-51). Van Beinum dirigeerde daarnaast een symfonie van Mozart en een pianoconcert van Rachmaninov en was ook vol lof over hem als dirigent: "bijzonder talent en natuurlijke begaafdheid".

70-jarig bestaan koor

Het jubileumjaar 1953 werd op 9 februari ingeluid met een extra optreden ten bate van het Nationale Rampenfonds, in het leven geroepen na de Watersnoodramp in Zeeland. Felderhof trad hierbij in het kerkje van de Ned. Protestantenbond op als pianist en altviolist.

Op het (orkest)concert van 20 februari 1953 speelde George van Renesse het tweede pianoconcert van Rachmaninov.

Het programma van het jubileumconcert van het koor op 29 mei 1953 bestond uit *Ein deutsches Requiem* van Brahms en de *Psalm Hungaricus* van Kodály. Felderhof had de uitvoering van de Psalm o.l.v. van Kodály in het Concertgebouw bijgewoond en het werk maakte diepe indruk op hem. Hij durfde het te programmeren. Er werd bij stukje en beetje van september tot mei aan gewerkt, en de uitvoering was geslaagd.

Eeuwig discussiepunt hierbij is de vraag, in hoeverre amateurs zo'n werk aankunnen. Verslaggever Hugo Godron (violetleraar Muziekschool) schreef in de Bussumsche Courant:

"Natuurlijk waren er kleine tekorten, doch de totaalindruk bleef: zeer voortreffelijk. En wat zou het ook met die kleinigheden. Men heeft immers een grote toewijding getoond aan twee meesterwerken. Men heeft die partituren toch leren kennen, in de zaal en vooral op het podium".

Anton Dresden voerde het werk in 1982 ook uit. Prompt verliet recensent Jacq.A. de Hey de zaal: "Omdat ik dat werk bemin dacht ik er verstandig aan te doen voortijdig naar huis te gaan". De kop van zijn recensie luidde: 'Toonkunst Bussum grijpt te hoog'. De Gooi- en Eemlander plaatste drie ingezonden stukken, waaronder dat van Jan Felderhof dat de kop 'Boos' mee kreeg. Deze constateerde dat de uitvoering

"bewogen en doorleefd was; groot respect afdwingend; en van een overdrachtskracht, die overtuigend tot uiting kwam in het laaiend enthousiasme van het publiek".

MUZIEKSCHOOL
der Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst
NIEUWE 's-GRAVELANDESEWEG 11 — BUSSUM

*Theoretisch, Instrumentaal en
Vocaal onderwijs zowel aan
dilettanten als aan
vrije leerlingen*

Directeur: **Jan Felderhof**, Tel. 5677
Spreekuur: Zaterdag van 4-5 uur

Niet alleen **boeken**, maar ook **muziek**
vindt U in een grote sortering bij
de oudste en bekendste Bussumse boekhandel
fa. R. LOS, Nassaulaan 33, tel. 4239

Twee advertenties uit het *Adresboek 1954 voor de Gemeenten Bussum, Naarden en omgeving* (38^e jaargang; uitgave: Fa. R. Los, Bussum).

Een eigen Toonkunstzaal

De onvolprezen Glasz, voorzitter van 1940-1962, had nog een wens, een aanbouw aan de Muziekschool aan de 's-Gravelandseweg 11. Naar het ontwerp van de architect H. de Kam uit 's-Graveland kwam geheel op eigen initiatief van Toonkunst een zaal tot stand waar voortaan gerepeteerd kon worden en waar de Muziekschool haar leerlingenuitvoeringen kon geven, terwijl ook gastvrijheid verleend kon worden aan (culturele) manifestaties van andere organisaties. Hiermee was meteen het zalenprobleem in Bussum opgelost.

De feestelijke opening van de *Toonkunstzaal* vond plaats op 3 september 1954. De vertegenwoordiger van de Maatschappij, de Heer Beekhuis, sprak van een 'unicum' in de geschiedenis van Toonkunst: nergens elders had een afdeling zonder overheidssteun de bouw van een eigen repetitieuimte gerealiseerd. Burgemeester Haspels sprak van een aanwinst voor de afdeling en voor Bussum, en wenste, dat "velen in de nieuwe zaal zullen mogen ervaren, dat muziek de sfeer kan scheppen waarin de mens zich kan losmaken van de moeilijkheden en de nietigheden van het aardse bestaan van alle dag". Ook Anthon van der Horst van de *Bachvereniging* memoreerde dat het muziekleven in Bussum enorm gediend was met deze zaal.

De Toonkunstzaal werd op 16 en 18 december 1954 'ingewijd' met concerten in het kader van het 50-jarig bestaan van de Muziekschool, in 1904 heropgericht. Leerkrachten zang, viool en blaasinstrumenten beproefden, begeleid door Felderhof en Paul Seelig, de akoustiek van de zaal, die 'goed' genoemd kon worden. Er was plaats voor bijna 200 personen. Er was wel een bezwaar: men kon "de concertzaal slechts binnenkomen via... kastdeuren in de (oude) muziekschool..." (krantenverslag). Het jaar erop werd dan ook een **Foyer** bijgebouwd.

De Muziekschool aan de 's Gravelandseweg 11 in 1960.

In 1974 fuseerde de Muziekschool met de Naardense Muziekschool 'Jan Nieland'. Deze intergemeentelijke Muziekschool 'Gooi-Noord' hield in 1996 op te bestaan.

Afscheid

Met ingang van seizoen 1954/1955 werd Felderhof directeur van het Conservatorium in Rotterdam. Op zijn afscheidsconcert, 4 maart 1955, vertolkte Else Krijgsman het Pianoconcert van Schumann. Dochter van het gewaardeerde bestuurslid Krijgsman had zij op 16-jarige leeftijd in 1947 bij het Toonkunstorkest gedebuteerd in het pianoconcert van Mendelssohn. Als slotstuk klonk, speciaal aan het programma toegevoegd op verzoek van de orkestleden, Felderhofs *Marcia sinfonica*. Het "spirituele, tot en met geestige, verrukkelijk nonchalante stuk" (Bussumsche Courant) werd prompt gebisseerd.

In 1959 keerde Felderhof terug naar zijn Amsterdams Conservatorium als leraar voor de theorievakken. Van 1968, tot zijn pensionering in 1973, was hij er tevens adjunct-directeur.

Hij bleef een vruchtbaar componist. In seizoen 1967/68 wijdde het Amsterdamse Kamermuziekcentrum *De Suite* een programma aan hem: Na de Sonate voor cello en piano (1935) en het Trio voor viool, cello en piano (1936) klonken de Vijfde Pianosonate (1962) en de Derde Sonate voor viool en piano uit 1965. Zijn dramatische opera *Vliegvuur* (1965) had de Hongaarse opstand als uitgangspunt. De wereldpremière van zijn *Sonatine voor fluit, hobo en harp* (1988) vond in Bussum plaats op 25 november 1990: het fluit/harpduo Mariken van Spronsen/Petra van der Heide speelde toen ook de *Fantaisie voor fluit en harp*, die Felderhof voor hen geschreven had. Op het eerste concert 'Gooise componisten' in 1996 programmeerde ik behalve deze *Fantaisie* zijn *Epos voor orgel* (1966) en de *Impression per mano sinistra* (1959, geschreven voor Cor de Groot toen deze te maken had met indispositie van de rechterhand). Na zijn pensionering dirigeerde Felderhof twee amateurorkesten, het Zeister Filharmonisch Orkest en de Orkestvereniging Amersfoort. Voor het laatste orkest schreef hij in het kader van het 70-jarig bestaan in 1980 *Introductie en Rondo*, opgedragen aan Anton Dresden. Hij bleef bij Toonkunst Bussum betrokken en verving Dresden in de jaren zeventig diverse keren wanneer deze ziek was; zo ook in 1980/81 toen Dresden door een hartinfarct getroffen was.

In 1978 werd Felderhof tot *Ridder in de Orde van Oranje Nassau* benoemd.

Felderhof 80 jaar

Jan Reindert Adriaan Felderhof, geboren 25 september 1907, overleed op 4 maart 2006 in Theodotion in Laren. De crematie vond plaats op *Den en Rust* in Bilthoven. In 1996 was in het tijdschrift voor regionale geschiedenis *Tussen Vecht en Eem* het eerste artikel **Gooise componisten** gewijd aan Jan Felderhof [noot 18].

In het jubileum-/programmaboek **Toonkunstorkest Bussum 60 jaar** van mei 2006 [noot 19] werden de februari-/orkestconcerten met solist opgesomd. Een overzicht van de avondvullende koorwerken (meiconcerten) is nu op zijn plaats. De koorjubilea zijn vet aangegeven.

mei 1946	Joseph Haydn	<i>Die Jahreszeiten</i>
mei 1947	Niels Gade	<i>Frühlingsbotschaft</i>
mei 1948	Haydn	<i>Die Schöpfung</i>
mei 1949	Haydn	<i>Harmonie Messe</i>
	Mendelssohn	<i>Die erste Walpurgisnacht</i>
mei 1950	Dvořák	<i>Stabat Mater</i>
mei 1951	Mendelssohn	<i>Elias</i>
mei 1952	Haydn	<i>Die Schöpfung</i>
mei 1953	Brahms	<i>Ein deutsches Requiem</i>
	Kodály	<i>Psalmus Hungaricus</i>
mei 1954	Mendelssohn	<i>Paulus</i>

Portretten van Felderhof uit 1981 en Dresden uit 1972, getekend door Emile de Vries. Het verschil in temperament tussen beiden komt goed uit: de bewegelijke Felderhof (hij kon driftig zijn!) naast de rustige Dresden.

Anton Dresden (1917-1994)

De opvolger van Felderhof werd de pianist/cellist Anton Dresden, zoon van Sem Dresden. Hij was als hoofddocent piano verbonden aan het Conservatorium in Utrecht en speelde als tweede solo-cellist in het Nederlands Kamerorkest. Hij was een veelgevraagd begeleider (tournees met o.a. Pierre Fournier en de Franse violiste Jeanine Andrade). In 1950/1951 stelde een studiebeurs hem in de gelegenheid aan de befaamde Juilliardschool in New York het diploma koördirectie te behalen. Een loopbaan in Amerika lag in het verschiet, hij kon daar de begeleider van de legendarische violist Micha Elman worden. Maar op de dag dat het Ministerie hem berichtte dat hij voor emigratie aan de beurt was, viel ook zijn aanstelling tot directeur van de Toonkunstmuziekschool in Bussum in de bus. Dresden koos voor Bussum, begon op 1 januari 1955 als directeur en dirigeerde koor en orkest van Toonkunst vervolgens 32 jaar.

Dresden zette Felderhofs opzet van 3 concerten in een seizoen voort: een gezamenlijk koor/orkest-concert in november, het orkestoptreden met solist in februari en het grote koorconcert met avondvullend werk in mei. Onder zijn bewind groeide het orkest uit tot een volledig symfonieorkest, zodat in Bussum de leus ontstond: "een amateurkoor begeleid door een eigen symfonie-orkest is uniek".

Het eerste concert van Dresden was het meiconcert 1955, dus een avondvullend koorconcert. Het werd de *Semele* van Händel, waarbij hij zelf vanwege het ontbreken van een clavecimbel aan de piano plaats nam.

Op het feestelijke concert van 13 maart 1956 ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van het orkest speelde Jan Wijn de *Variations symphoniques* van César Franck.

Kamerconcerten

Als directeur van de Muziekschool ontplooië Dresden ook initiatieven met betrekking tot de Toonkunstzaal. Nieuw waren daar de *Kamerconcerten*, die in het seizoen 1957/1958 van start gingen. Gedurende meer dan 10 jaar waren er optredens van eminente musici als Elly Ameling, Frans Brüggen, George van Renesse, Herman Schey en Daniel Wayenberg. Bij een optreden van Jan Wijn in november 1958 moesten tientallen stoelen bijgezet worden. Docenten van de Muziekschool werden bij de concerten betrokken, en Dresden zelf trad ook op, ondermeer met Rom Kalma, Bernard Kruysen en de violist Herman Salomon.

Jubileum 1958

Het jubileumcadeau van de leraren en leerlingen Muziekschool en de leden van Toonkunst in het kader van het 75-jarig bestaan van het Toonkunstkoor. Thans in het bezit van de Historische Kring Bussum. De reliëfsteen, vervaardigd door de Bussumse beeldhouwer F. van der Kreek, werd in de Foyer ingemetseld. De zingende vrouwenfiguur en viool beelden de zang en muziek van koor en orkest uit. De secretaris van de Maatschappij, Paul Cronheim, roemde bij de onthulling de afdeling Bussum als "de parel in de aloude kroon van Toonkunst".

Op het jubileumconcert 29 mei 1958, toen de *Elias* van Mendelssohn werd uitgevoerd, vertolkte de jonge Elly Ameling de sopraanpartij. Recensente Joan Bruineman gewaagde in de Gooische Courant van een "glorieuze uitvoering. Het solistenensemble (met verder Annie Hermes alt, Bert van 't Hoff tenor en Leo Ketelaars bas) vormde een zeer mooi werkend apparaat".

Toonkunst in Concordia op 28 november 1957 met solist Anton Eldering in het *Dettingen Te Deum* van Händel.

Lokaties

De vaste concertlokatie in deze jaren was nog steeds *Concordia*, de muziektempel van Bussum uit november 1897. Door de brand van Concordia in april 1930 moest Toonkunst een vijftal jaren uitwijken naar andere lokaties, het jeugdhonk achter de Vredekerk, de *Wilhelminakerk* (sedert 1994 de hoofdzetel van de concerten), en het Blindeninstituut aan de Amersfoortse Straatweg. Sedert november 1958 werd naast Concordia gebruik gemaakt van de Gereformeerde *Zuiderkerk* aan de Ceintuurbaan, die een veel betere akoustiek had dan Concordia. In 1964, toen Concordia in handen van de Publieke Omroep kwam, vond het laatste concert er plaats, met Jo Juda als solist in het vioolconcert van Bruch. Voor de orkestconcerten werd voortaan gekozen voor de aula van het *Vituscollege* aan de Beeresteinerlaan. Een enkele maal werd geconcentreerd in de Grote Kerk van Naarden, zoals bij Dresdens 10-jarig jubileum als dirigent in 1965, toen *Das Paradies und die Peri* van Schumann uitgevoerd werd.

In januari 1969 werkte Toonkunst muzikaal mee aan de feestelijke opening van het Spant. Het was een penibel jaar voor het koor, 'acht tegen tachtig': 8 mannen tegenover 80 vrouwen. Toch "musiceerden koor en orkest redelijk goed" op het februariconcert 1969 in het Spant, aldus Henk van Overeem in de Gooi- en Eemlander.

Het vernieuwde Spant was van 1981 t/m 1985 de thuisbasis van koor en orkest.

KOORWERKEN ONDER DRESDEN

mei 1955	Händel	<i>Semele</i>
mei 1956	Haydn	<i>Die Jahreszeiten</i>
mei 1957	Mozart	<i>Requiem</i>
	Kodály	<i>Te Deum</i>
mei 1958	Mendelssohn	Elias
mei 1959	Verdi	<i>Requiem</i>
juni 1960	Haydn	<i>Die Schöpfung</i>
maart 1961	Bach	<i>Johannes Passion</i>
febr. 1962	Bach	<i>Johannes Passion</i>
mei 1962	Wagenaar	<i>Jupiter Amans</i>
mei 1963	Telemann	Die Tageszeiten
	Schubert	Mis (in Es)
juni 1964	Dvořák	<i>Stabat Mater</i>
	H. Andriessen	<i>Te Deum</i>
juni 1965	Schumann	<i>Das Paradies und die Peri</i>
mei 1966	Brahms	<i>Ein deutsches Requiem</i>
mei 1967	Saint-Saëns	<i>Le Déluge</i>
	Dvořák	<i>Te Deum</i>
mei 1968	Poulenc	Gloria
	Haydn	Harmonie Messe
mei 1970	Haydn	<i>Die Jahreszeiten</i>
mei 1971	Honegger	<i>Le Roi David</i>
	Schubert	<i>Mirjams Siegesgesang</i>
mei 1972	Bach	<i>Kantate 71</i> (Gott ist mein König)
	Schubert	<i>Mis</i> (in As)
febr. 1973	Mendelssohn	Elias
mei 1973	Händel	<i>Psalm 112</i>
	Vaughan Williams	<i>Benedicite</i>
mei 1974	Purcell	<i>Te Deum</i>
mei 1975	Haydn	<i>Die Schöpfung</i>
mei 1976	Brahms	<i>Ein deutsches Requiem</i>
mei 1977	Liszt	<i>Graner Messe</i>
	Vaughan Williams	<i>Five Mystical Songs</i>
mei 1978	Haydn	Die Schöpfung
mei 1979	Schubert	<i>Stabat Mater</i>
	Felderhof	<i>Groen is de gong</i>
	Kodály	<i>Budavari Te Deum</i>
mei 1980	Mendelssohn	<i>Paulus</i>
mei 1981	Schubert	<i>Mis</i> (in As)
	Brahms	<i>Liebesliederwalzer</i>
mei 1982	Cherubini	<i>Requiem</i>
	Kodály	<i>Psalmus Hungaricus</i>
mei 1983	Honegger	Le Roi David
	H. Andriessen	Te Deum
mei 1984	Bruch	<i>Das Lied von der Glocke</i>
mei 1985	Haydn	<i>Die Schöpfung</i>
mei 1986	Opera-, operette-programma	
mei 1987	Brahms	<i>Ein deutsches Requiem.</i>

Zuiderkerk 17-2-1973 bij het 90-jarig jubileum.

Solisten:

Maja Schermerhorn *sopraan*, Sylvia Schlüter *alt*, Robert Bruins *tenor* en Lieuwe Visser *bas*.

Toonkunst concerteerde voor het laatst in de Zuiderkerk op 10 december 1993.

De kerk werd in 2004 afgebroken.

Jubileumconcerten

Het voert te ver om alle jubileumconcerten in extenso de revue te laten passeren. Daarom een enkele notitie.

Het jubileumconcert in 1973, de uitvoering van de *Elias*, werd de dag erop herhaald voor 500 bejaarden. Om dit mogelijk te maken waren 1500 ballpoints met opdruk **90 jaar Toonkunst Bussum** verkocht.

In mei 1975 was Dresden 20 jaar directeur van de Muziekschool en klonk *Die Schöpfung* in de Zuiderkerk. De Gemeente Bussum kende hem wegens zijn muziekverdiensten de Cultuurprijs 1975/1976 toe, de zgn. *Raadhuisprijs*.

Uitreiking *Raadhuisprijs* aan het echtpaar Dresden door burgemeester Aantjes ten raadhuis Brinklaan 35 op 22 februari 1977. De prijs werd in 1985 voor de laatste maal uitgereikt en wel aan de Bussumse auteur Rudolf Geel, terwijl Marcus van der Heide toen de *Aanmoedigingsprijs* kreeg voor zijn boek *Bussum door schrijversogen*.

Juryrapport FASO-Festival 1977 te Eindhoven

[Federatie van Amateur Symfonie- en Strijk Orkesten]

"Uit het spel van dit goed bezette symfonieorkest proefden wij dadelijk een ensemble-ervaring, die zeker steunt op de jarenlange leiding van de bekwame dirigent, wiens aanwijzingen bijzonder duidelijk zijn en efficiënt. Hij heeft het orkest goed in de hand terwijl hij de leden toch die vrijheid van musiceren verleent, welke het musiceren tot een genoegen maakt. Hoe 'ingespeeld' ook, toont het orkest geen zweem van routine. Drie dansen uit *De Verkochte Bruid* van Smetana zijn een zeer goede keuze. Zij werden bijzonder fleurig van klank gespeeld, terwijl het ritme (bijzondere opgave in deze muziek!) tegelijkertijd soepel en fel was. In de *Steppendans* van Borodin, met veel kleurnuance gespeeld en in de korte spanne tijds een bijzondere sfeer oproepend, kwamen mooie solo blazers-prestaties naar voren. Misschien had de althobo (gevaarlijke partij, verdienstelijk vertolkt) door een ander instrument gesteund kunnen worden?

Wij wensen dit uitnemende orkest bij de strikers gaarne wat jonge krachten toe, die bij de blazers veelvuldige aanwezig leken te zijn".

Wouter Paap, Hein Jordans en Louis Toe Bosch, april 1977.

Toonkunst nam in 1979 deel aan het tweedaagse Muziekfeest ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Maatschappij in het Concertgebouw: op 26 mei 1979 voerden koor en orkest *Groen is de gong* van Jan Felderhof uit, op

tekst van Jan Engelman. De titel is ontleend aan de beginregel van het gedicht 'En Rade'.

Felderhof droeg het werk op aan de secretaris van de Maatschappij, Wouter Paap.

In 1980 zette Dresden bij zijn 25-jarig jubileum als dirigent van Toonkunst de *Paulus* van Mendelssohn op het programma. Hij kreeg de versierselen van de Orde van Oranje Nassau opgespeld, ontving de hoogste onderscheiding van de Maatschappij, de *Beerenstein-medaille*, en werd benoemd tot erelid van de Afdeling Bussum.

Jan Felderhof in het programmaboekje van het jubileumconcert 20 mei 1980:

"Als leerling aan het Amsterdams Conservatorium - o.a. van Sem Dresden - zag ik daar aan het eind van mijn studie op een gegeven moment een klein jochie rondlopen met een grote cello, waarvan men beweerde dat het de zoon van Sem was. Dat zal niet prettig voor hem geweest zijn, de zoon van een zo gerenommeerde figuur te moeten wezen. Maar hij heeft zich daaraan weten te onttrekken. We kunnen nu zeggen dat Sem de vader van Anton was!

En inmiddels: Anton Dresden 25 jaar dirigent van Toonkunst Bussum... het is nogal niet wat. En altijd weet hij zijn programma's even afwisselend en boeiend te houden. Hoe krijgt hij het voor elkaar!

En steeds weer voert hij ze uit op een wijze, die mijn vrouw en ondergetekende met plezier doen spoeden naar Zuiderkerk of naar het Vituscollege.

Proficiat Anton, en: sempre crescendo naar de toekomst".

Posters en programmaboekjes

Vanaf februari 1975 zijn de posters van de concerten bewaard. De toegang was toen f 5,50 / f 3,- (CJP en 65+) en steeg langzamerhand naar f 10,- / f 7,- in 1980.

Oktober 1981 werd de entree voor het Spant f 12,50 / 9,50 maar daarin was de consumptie inbegrepen. In 1984 werden deze bedragen, zonder consumptie, verlaagd naar f 11,50 / f 9,-

Vanaf medio 1985 werden de kaartjes steeds wat duurder en stegen van f 12,- naar f 15,- in november 1988. Omstreeks de eeuwwisseling kosten ze f 22,50. Dit bedrag werd in 2002 met de invoering van de euro [= f 2,20371] omgezet naar € 10,- / € 8,50 (kinderen tot 12 jaar gratis).

De 'programmaboekjes' vermeldten tot die jaren alleen de te spelen werken, met solist uiteraard, daarnaast werden alleen de teksten van de koorwerken opgenomen. Vanaf 1974 gaf een inlegvelletje enige informatie over de te spelen werken.

In het (oudste bewaard gebleven) programmaboekje van 1964 stonden op de achterpagina al advertenties. Ze staan wel geheel in het teken van 'Vrouwe Musica'.

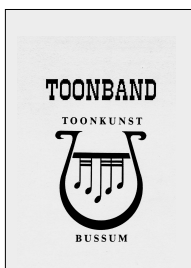
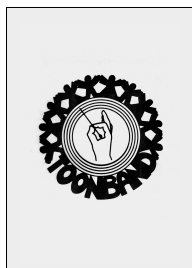
Het werd gewoonte om in het februari-programmaboekje de namen van de orkestleden (met jaartal van toetreding) te vermelden. In de lijst van 1980/1981 staat schrijver dezes voor het eerst vermeld als organist (*Dettingen Te Deum*). Vanaf 1980 zorgde secretaris Marianne Wijnekus voor volwaardige programmaboekjes. Deze droegen ook bij aan de inkomsten: de prijs was (en bleef) lange tijd f 2,50 en werd op de voorzijde van de programmaboekjes afgedrukt.

In december 1977 verscheen voor het eerst het *Bulletin voor Toonkunst-Bussum & Omstr.* onder de naam **Toonband**, 8 pagina's op A5-formaat. Voorzitter Joop Koopman schrijft in het 'Woord vooraf':

"Het idee is om met deze 'Toonbanden' de *band* tussen koor en orkest aan te halen en de communicatie tussen bestuur en leden te bevorderen. Daarom hopen wij ook kopij te ontvangen, die vanzelfsprekend betrekking moet hebben op het leven en welzijn van onze vereniging".

Met ingang van de tweede jaargang koos de redactie voor het A4-formaat. De omslag werd gesierd met een logo, gemaakt door de knipkunstenares Mevrouw Kerp-Schlesinger [noot 15].

Het blad had vaste rubrieken, zoals de samenvattingen van de jaarverslagen en de rubriek 'lief en leed' van de leden (waaronder ook het leden-verloop), een stuk 'alledaagse' geschiedenis van Toonkunst. Daarbij geven interviews met solisten, componisten en dirigenten interessante achtergrondinformatie.

Omslag oude en nieuwe Toonband,
met het nieuwe logo van
Emile de Vries.

Zo schreef Felderhof over zijn nieuwe compositie *Introductie en Rondo* (1980), die hij voor de Amersfoortse Orkestvereniging componeerde, en die hij opdroeg aan Anton Dresden.

Ook zijn er de ingezonden stukken, zelfs over de vertaling van 'Amen' en meermalen naar aanleiding van negatieve recensies. Marcus van der Heide (vanaf mei 1980 eindredacteur) plaatste zijn eerste publicaties in het kader van het 100-jarig bestaan van het koor in 1983.

Versterking Toonkunst welkom

BUSSUM — Het koor van Toonkunst Bussum kan voor de uitvoering van 'Ein Deutsches Requiem' van Johannes Brahms versterking gebruiken in de vorm van tenoren, bassen en sopranen. Koorervaring is welkom, doch niet geveinst.

Momenteel wordt dit werk onder leiding van Johannes Brahms ingestudeerd. De uitvoering vindt plaats op woensdag 20 mei in de Zuiderkerk. Dat zal dan ook het afscheidsconcert van Anton Dresden worden. Na 32 jaar zegt hij Toonkunst vaarwel.

Er wordt iedere woensdagavond vanaf acht uur geoefend in de muziekschool aan de Nieuwe 's-Gravlandseweg. Voor inlichtingen: mevrouw Steenberg, tel.: (02159)-14111.

Vanaf mei 1984 stuurden de uitgezonden Jannet Delver (theologe) en Aad van Luijk (tandarts) hun *Rondzendbrieven* uit Tanzania. Na hun terugkeer spelen ze nu weer in het orkest, resp. cello en altviool (i.p.v. hobo!).

De Gooi- en Eembode wist op 15 januari 1987 te melden "dat het *Requiem* van Brahms onder leiding van Johannes Brahms werd ingestudeerd". Jaap van de Meester, alias bestuurslid/tenor Ko Pelle, schreef er een kort verhaal 'De grote Johannes' over: in een droom verschijnt hem Brahms die woedend meedeelt dat hij "für so ein paar Anfänger" ("koorervaring niet gewenst") niet naar Bussum komt. Een bloemlezing van Pelle's schitterende schrijfsels in Toonband zou niet misstaan.

Vanaf jaargang 11, nr.2 (mei 1988) was Ko Pelle de eindredacteur. In november 1988 kreeg jaargang 12 een nieuw jasje met een logo van Emile de Vries.

De Vries, echtgenoot van violiste Hans de Vries, tekent jaar in jaar uit portretten van de solisten en dirigenten in zijn onafgehelelijke zakboekje [zie p.41 en p.53]. Pelle werkte met de computer, zodat de Toonband wel even anders oogde!

Na de 16^e jaargang stierf het blad, dat ondanks het nieuwe A5-formaat steeds dunner werd, een stille dood. De opvolger werd de **Nieuwsbrief**. Deze verschijnt voor elk concert met de laatste aandachtspunten dienaangaande, maar ook met nieuwe rubrieken als 'nieuwe leden stellen zich voor'.

100 jaar Toonkunstkoor

Hoogtepunt in de lange rij vieringen van koor en orkest was het jaar 1983. De feestelijkheden onder het motto "100 jaar plezier in muziek" waren talrijk. Er verscheen een bescheiden jubileumboekje **Een eeuw koorzang**, het jubilerende koor van Toonkunst-Bussum 1883-1983, geschreven door oud-voorzitter en aanvoerder der celli, Willem Kraak.

Er was een **Goed Doel** gekozen: de Stichting *Sport en Recreatie* voor geestelijk gehandicapten in het Gooi kreeg een fraaie totaalsom van f 3500,- aangeboden.

Het ludieke element ontbrak niet, er werd een limmerickwedstrijd gehouden. Op de feestavond van 29 april in de aula van het Goois Lyceum maakte Dresden de uitslag bekend met als winnaars Loeki van der Werff en de Heer en Mevrouw Remmers.

De winnende dichtsels waren:

Het was St. Caecila's streven
de mensheid muziekvreugde te geven.
" 'k Schep Toonkunst", dacht zij.
Verhulst hielp haar daarbij,
en ons geeft dit plezier in het leven.

Gooiland bezit een koor met orkest,
't doet reeds 10 x 10 jaren zijn best.
Zijn naam? Toonkunst Bussum!
Dat viert z'n twintigste lustrum.
Groot was zijn naam in 't hele gewest.

Een Heinze en Bachfan Schoonderbeek,
zij waren al iets dat er op leek.
Mulder en Felderhof
zijn componisten met lof,
terwijl Dresden medailleman bleek.

Het Jubileumconcert op 7 mei 1983 bracht naast het *Te Deum* van Hendrik Andriessen het prachtige *Le Roi David* van Honegger. In 't Spant was in de aanloop naar het februariconcert van 1983 van 29 januari t/m 12 februari de tentoonstelling *100 jaar Toonkunst Bussum* te bezoeken, ingericht door Corry Zwenk. Op dit concert werd *Introductie en Rondo* (1980) van Felderhof uitgevoerd. Alle bezoekers kregen de 'Jubileum-Toonband' uitgereikt.

Corry Zwenk, een hoofdstuk apart in de geschiedenis van Toonkunst.

In 1936 vestigde ze zich in Naarden, waar ze een fröbelklasje begon. Toen in september 1936 een oproep in de krant stond om als geschenk voor de verloving van Prinses Juliana met een aantal vrouwen (het zouden er zo'n honderd worden!) een smyrnatapijt met het wapen van Naarden te knopen, meldde ze zich daarvoor aan. In de krant staat de foto van de laatste knooplegging ten huize van Clinge Doorenbos: Corry tussen de burgemeestersvrouw en mevr. Dudok van Heel. De krantenfoto verscheen tot haar grote verrassing in de Toonband. Ze was hem kwijt, maar hij dook een paar jaar later op achter haar schrijfbureau!

Sedert oktober 1936 zong ze in het Toonkunstkoor en vanaf 1946 zat ze in het bestuur, terwijl ze ook nog viool speelde in het orkest. In 1975 moest ze om gezondheidsredenen haar bestuurswerk, waarvan gezegd werd: "Toonkunst Bussum, dat is Corry Zwenk", vaarwel zeggen. Op de jaarvergadering in augustus 1975 werd zij bij monde van de secretaris der Maatschappij, Wouter Paap, benoemd tot erelid van de Afdeling Bussum. Slechts Mej. A.M. Dudok van Heel, bestuurslid van 1926-1961, was haar daarin voorgegaan.

In 1980 schreef ze een beknopt overzicht van de geschiedenis van *Toonkunst Bussum e.o. 1883-1980*, dat in gedeelten in Toonband verscheen. Ze kon uit het Toonkunstarchief putten, maar vooral gebruik maken van haar eigen aantekeningen over 1945-1985, van onschatbare waarde voor een *totaal*geschiedenis van Toonkunst Bussum.

In 1987 zegde ze haar lidmaatschap als actief orkestlid op, maar bleef de Vereniging trouw als donateur en bezoeker van de concerten. Ze verblijft thans in Zorgcentrum De Veste, waar ze dagelijks de viool nog even koestert. 'Haar' Toonkunstarchief gaat nu, na verschijnen van dit jubileumboek, naar het Naardens Stadsarchief. In 1983 werd daar het vooroorlogse Archief van Toonkunst ondergebracht.

Nieuw

Toen het *Naardens Kamerorkest* zijn 3de lustrum vierde, werd op 8 juni 1985 een speciaal daarvoor gecomponeerd *Babel* van Daan Manneke uitgevoerd, een happening met vijf orkesten, verspreid opgesteld in de Grote Kerk van Naarden. Het Toonkunstorkest [o.l.v. Sef Suylen], de Muziekring Muiderberg, het Goois Jeugdorkest en Musica Instrumentalis uit Hilversum zorgden mede voor de 'Babylonische muziekverwarring' die overigens in muzikale harmonie eindigde, symboliserend "dat de vijf Gooise amateur-orkesten op dat moment hun respectievelijke strijdbijlen begraven om zonder enige vorm van ongezonde animositeit de toekomst tegemoet te gaan" (aldus Jacq.A. de Heij in de Gooi- en Eemlander van 10 juni 1985).

Dresden repeterend met de kinderen in de Toonkunstzaal

In dit Internationale Jongerenjaar werd op 9 november 1985 een project met kinderen gedaan.

In de *Kindersymfonie* van Leopold Mozart speelden veertien kinderen mee op viool en vogelfluitjes.

Daarnaast stond het muzieksprookje *Peter en de Wolf* van Prokofief op het programma. Recitant Ramses Shaffy liet het volkomen afweten. Hij kende zijn teksten niet en maakte bij het voorlezen de fout een blaadje te veel om te slaan, wat de nodige hilariteit opleverde.

Het concert was uitverkocht, 2-koloms advertentie Gooi- en Eemlander 9-11-1985 (kosten f 78,75).

Het jaar 1986 stond in het teken van het 40-jarig jubileum van het orkest. Daniel Wayenberg, toen zelf 40 jaar solist, speelde *Pianoconcert nr. 1* van Chopin. Er werden twee nieuwe ereleden benoemd, Willem Kraak, en - postuum - Joop Koopman, beiden oud-voorzitter en orkestlid vanaf de start van het Toonkunstorkest in 1946.

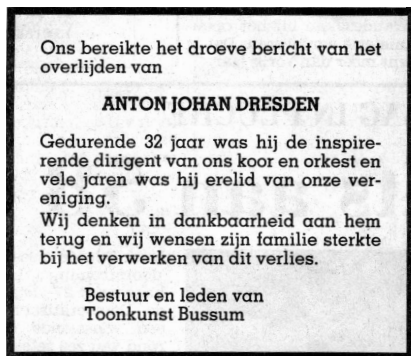
Een novum in de geschiedenis van Toonkunst Bussum werd het meiconcert van 1986: een programma geheel gewijd aan opera/operette met als solisten Elena Vink sopraan en Charles van Tassel bariton. In het koor werd in deze jaren wel eens gemopperd over de vele Missen, Te Deum's en Requiems. Veelzeggend was dat Anton Dresden in 1985 weigerde mee te doen aan de *Babel*-uitvoering ("daarvoor leen ik mijn orkest niet").

Afscheid

Dresden kondigde op de jaarvergadering aan het begin van het seizoen 1986/87 aan dat 70 jaar een mooie leeftijd was om te stoppen. Hij bevroedde toen nog niet dat het novemberconcert met de *Messa di Gloria* van Puccini zijn laatste concert zou worden.

Zijn eerder opgetreden hartklachten waren teruggekomen, Jan Felderhof verving hem op het concert van 14 februari 1987, toen Erika Waardenburg het harpconcert van Boïeldieu speelde.

Het afscheidsconcert op 20 mei 1987, de uitvoering van *Ein deutsches Requiem* van Brahms, kon zijn reeds benoemde opvolger **Wim van Herk** dirigeren. De scheidende dirigent was wel op het concert aanwezig. Hij had zelf dit *Requiem* in 1966 en 1976 uitgevoerd.

Anton Dresden overleed op 14 mei 1994. De "enige en algemene kennisgeving" in de Gooi- en Eemlander vermeldde *geen bezoek*. De begrafenis vond plaats in besloten kring.

Gooi- en Eemlander 20 mei 1987.

Wim van Herk (1950)

Van Herk, afkomstig uit het bankwezen, studeerde in 1980 af voor Schoolmuziek en behaalde in dat jaar tevens het einddiploma koordirectie. Leraar aan de Rijksscholengemeenschap van Oud-Beyerland dirigeerde hij naast een aantal koren het *Collegium Musicum Radbodense*, dat ook uit een koor en orkest bestond.

Hij voerde enkele veranderingen door, zo stapte hij bij het jaarprogramma meestal af van de gebruikelijke drie concerten per seizoen. Ook werd na een jaar al het Spant verruild voor de *Grote Kerk* van Naarden.

In navolging van Dresden zette hij regelmatig werken van Nederlandse componisten op het programma, op zijn eerste concert, in januari 1988, van Albert de Klerk en Strategier, en op het juniconcert *De Schipbreuk* van Wagenaar.

Voor de soloconcerten koos hij voor het *Vioolconcert* van Beethoven met Marin Mars in 1988, Rachmaninov *Pianoconcert nr.2* met Jeanette Koekkoek in 1989 en *Fluitconcert nr.3* van Stamitz met Mariken van Spronsen in 1992.

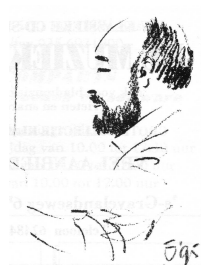
GROTERE KOORWERKEN ONDER VAN HERK

juni 1988	Beethoven	<i>Mis in C.</i>
	Wagenaar	<i>De Schipbreuk</i>
nov. 1988	Brahms	<i>Vier Zigeunerlieder</i>
	Andriessen	<i>Due Madrigali</i>
mei 1989	Schubert	<i>Mis (in As)</i>
	Vaughan Williams	<i>Psalm 100</i>
jan. 1990	Vaughan Williams	<i>Five English Folksongs</i>
	Fauré	<i>Pavane</i>
juni 1990	Barber	<i>Three Choral Pieces</i>
	Vaughan Williams	<i>Flos Campi</i>
	Brahms	<i>Schicksalslied</i>
nov. 1990	Albert de Klerk	<i>Super Omnia</i>
	Janáček	<i>Otcenas (Onze Vader)</i>
mei 1991	Haydn	<i>Die Jahreszeiten</i>
nov. 1991	Bizet	<i>Te Deum</i>

Wim van Herk zegde uit eigen beweging Toonkunst vaarwel. Hij koos voor het geven van dirigeercursussen en workshops bij de SNK (Stichting Nederlandse Korenorganisaties).

Vijf jaar Bussum was voor hem een uitstekende leerschool en opstap in die richting, voor Toonkunst een te kort tijdsgewricht van musiceren.

Als afscheidsconcert programmeerde hij 2 mei 1992 *Ein deutsches Requiem*, waarmee hij bij Toonkunst debuteerde.

portretten Van Herk en Doughty
van de hand van Emile de Vries

Stuart Doughty (1953)

Als tiende dirigent (in 110 jaar) kwam een Engelsman aan het roer van Toonkunst Bussum. Doughty studeerde in Birmingham orgel, piano en directie. In 1977 kwam hij naar Nederland en vervolgde zijn studie aan het Conservatorium in Utrecht waar hij de diploma's orgel, kerkmuziek en koordirectie behaalde.

Doughty zorgde voor de nodige Engelse inbreng in de programmering, op zijn eerste concert in november 1992 direct al Britten's *Saint Nicolas Cantata*. Ook het *Requiem* van Duruflé een jaar later was nieuw voor Toonkunst.

Verrassend was *Zoo Buddingh Zoo* voor koor, bariton solo en orkest van Herman Strategier in mei 1995, in december 1995 gevolgd door de Mozartversie van Händels *Messiah*.

Nadat hij ook dirigent van de *Oratoriumvereniging Laren* was geworden, kwam het, - hoogst actueel: samenwerken (zoals Heinze al meer dan 100 jaar eerder gedaan had) -, tot gezamenlijke optredens: in 1997 van *Die Schöpfung*, in 1999 van *Die Jahreszeiten* (beide keren in de Grote Kerk van Naarden) en in 2001 van de *Messe solennelle* van Gounod (in de Wilhelminakerk).

In december 1998 gaf Toonkunst een Kerstconcert in de Antoniuskerk in Kortenhoef. Het Goois Kinderkoor o.l.v. Mariette Nollen zong Kerstliederen, Bas Groenewoud speelde het bekendste orgelconcert van Händel, 'De koekoek en de nachtegaal', en in de *Messe de Minuit* van Charpentier klonken verschillende noëls door. Ook het jaar erop week Toonkunst voor het Kerstconcert uit naar Kortenhoef met deel 1 en 2 van het *Weihnachtsoratorium* van Bach en de *Fantasia on Christmas Carols* van Vaughan Willams.

Doughty's muzikale voorkeur ging uit naar het koor (hij dirigeerde ook het Utrechts Universiteits Vrouwenkoor en het Toonkunst Dameskoor in Amersfoort). In goed overleg met het bestuur besloot hij zijn loopbaan bij Toonkunst te beëindigen. Op zijn afscheidsconcert, 21 november 2001, speelde Ernst Paul Fuchs het Pianoconcert nr.2 van Rachmaninov en stonden naast de *Music for Funeral of Queen Mary* van Purcell de *Five Mystical Songs* van Vaughan Williams op het programma.

VERDERE KOORWERKEN ONDER DOUGHTY

mei 1993	Haydn		<i>The Storm</i>
	Elgar		<i>From the Bavarian Highlands</i>
	Beethoven		<i>Koorfantasie (Op.80)</i>
mei 1994	Puccini		<i>Messa di Gloria</i>
dec. 1994	Britten		<i>A ceremony of Carols</i>
	Rutter		<i>3 Carols</i>
juni 1996	Mendelssohn		<i>Hör' mein Bitten</i>
	Brahms		<i>Liebesliederwalzer</i>
nov. 1997	Charpentier		<i>Messe de Minuit</i>
april 1998	Schumann		<i>Beim Abschied zu singen</i>
	Rutter		<i>The sprig of thyme</i>
mei 2000	Verdi	Koren uit:	<i>Il Travatore, Nabucco en Aida</i>
	Hurd		<i>Music's Praise</i>
	Schubert		<i>Hirtenkoor (uit Rosamunde)</i>
dec. 2000	Vivaldi		<i>Gloria</i>

Marion Bluthard

De opvolger van Stuart Doughty werd Marion Bluthard, in 1970 in Stuttgart geboren, de eerste vrouwelijke dirigent van Toonkunst Bussum.

Aanvankelijk studeerde Marion muziekwetenschap en filosofie aan de Eberhard-Karls Universiteit in Tübingen. Daarna volgde van 1992-1998 haar muziekstudie aan de 'Staatliche Hochschule für Musik und darstellende Kunst' in Stuttgart. Haar hoofdvakken waren orgel, koor en orkestdirectie, als bijvak koos ze fagot.

Ze is ook componist. In 1996 won ze de compositieprijs van het Europäische Kirchenfestival in Schwäbisch Gmünd. Haar veelzijdigheid blijkt ook uit het feit dat ze al jarenlang viool speelt en als mezzo solistisch optreedt.

Haar start bij Toonkunst was heel bijzonder:

- het meespeelproject van Beethovens *Tweede Symfonie* waarmee het 55-jarige Toonkunstorkest op 13 april 2002 aan de weg timmerde, en
- het Cabrio-concert in Soest (bedoeld voor het Openluchttheater *Cabrio*) in samenwerking met de operaklas van de Zeister Muziekschool. Op het programma stonden delen uit *Die verkaufte Braut* van Smetana, uit de *Cavalleria rusticana* van Mascagni en vijf delen uit *Porgy and Bess* van Gershwin.

Deze debuutoptredens waren veelbelovend.

Haar enthousiaste en vakkundige leiding zorgt ervoor dat het niveau van koor en orkest van Toonkunst almaar stijgt. Dit leidde tot het geslaagde **jubileumconcert van het 120-jarige koor in 2003**, de uitvoering van *Ein deutsches Requiem* van Brahms. Daarvoor nodigde Toonkunst Bussum het Toonkunstkoor Hilversum (dat in 2002 zijn 120-jarig bestaan had gevierd) uit, waarmee oude tijden herleefden: Heinze had immers in het verre verleden de beide koren voor een vijftal optredens samengevoegd [p.13-15; noot 20]. De foto, genomen door Theo Wijnekus in de Koepelkerk te Bussum op het concert van 24 mei 2003, siert de omslag van *Toonkunstorkest Bussum 60 jaar* (2006) en nu *125 jaar Toonkunstkoor Bussum*.

Ook het Spaans getinte programma van mei 2004 met de *Misa Criolla* van Ramírez werd een groot succes, evenals het Dvořákconcert in november 2004 en het Brahmsprogramma (met o.a. het *Vioolconcert*) in mei 2005.

Jubileumjaar 2006

Het orkest gaf zondagmiddag 5 maart een 'traditioneel' februariconcert in *Naarderheem*. Het strijkorkest voerde een *Concerto grosso* van Corelli uit, de blazers manifesteerden zich in een *Sinfonia* van Donizetti en de eigen fluitisten Jacobien Hulshof en Fred Mann soleerden in een concert van Cimarosa. Het jubileumconcert van 20 mei 2006 omvatte *Divertissement* voor blazers van Jean Emile Bernard, en de *Parijser Symfonie* Nr.31 en het *Requiem* van Mozart. Het programmaboekje ***Toonkunstorkest Bussum 60 jaar*** werd officieel door de Gooibergpers uitgegeven.

Een week eerder was de nodige commotie binnen Toonkunst en in Bussum ontstaan toen de Bussumse Krant kopte

**Voor 't eerst sinds mensenheugenis
symfonisch concert in Bussum**

Het betrof het 'Lenteconcert' van het Symfonie Orkest Haerlem in de St. Jozefkerk te Bussum, ook op 20 mei, dat de Lions Club Huizen organiseerde. Deze foutieve berichtgeving in nr.19 van jaargang 1 zij de kersverse Bussumse Krant graag vergeven. We studeerden in het verleden al eens het *Requiem* van Brahms onder leiding van Brahms in [p.48]!

Op zaterdag 23 september werd een Mahlerproject gedaan: een studiedag gewijd aan de *4de Symfonie* van Mahler. Deze Mahler-meesspeeldag in de Wilhelminakerk in Bussum trok een 60-tal musici van buiten en werd 's avonds afgesloten met een openbare presentatie, gratis toegankelijk. De reactie van iedereen was: dit moeten we elk jaar gaan doen.

Om het lustrum nog meer cachet te verlenen, had Toonkunst Bussum Marion de compositieopdracht van een orkestwerk gegeven.

Op 25 november 2006 vond zodoende in Bussum de wereldpremière plaats van haar *Mozaïek I*. Daarnaast klonk ook het 6-korige motet *Benedicam Dominum* van Buxtehude in de bewerking van Marion.

Het programma omvatte verder werken van J.C. Bach, Rameau, Spohr, Stamitz en het *Te Deum* van Hendrik Andriessen, met orgelbegeleiding van Wybe Kooijmans.

Met dit 'jubileumjaar 2006' een jubileumboek afsluiten, toepasselijker kan het niet. Aan deze historie van Toonkunst Bussum voegt Wilma van der Heide tenslotte nog persoonlijke herinneringen uit 34 jaar lidmaatschap orkest (waarvan in totaal 17 jaar in het bestuur) toe.

Concert koor & orkest
Toonkunst Bussum
Dirigent Marion Bluthard
Zaterdag 25 november 2006, 20.15 uur
Wilhelminakerk Bussum

D. Buxtehude
L. Spohr
H. Andriessen
J.C. Bach
J. Rameau
C. Stamitz

WERELDPREMIERE
Mozaïek
Marion Bluthard

60-jarig Jubileum Toonkunstorkest
m.m.v. Goylants Kamerkoor, Tiny Koopmanschap sopraan,
Tora Schuurman viool, Wybe Kooijmans orgel
www.toonkunstbussum.nl

Affiche Emile de Vries

Terug- en vooruitblik

Toen we als jong stel met twee kinderen van 3 en 4 jaar in 1974 een huis in Bussum zochten (Marcus werkte als leraar klassieke talen aan het Willem de Zwijgercollege) vonden we een gezellig oud huis aan de rand van het Spiegel. Al tijdens het opknappen ervan was ik op zoek gegaan naar een orkest. Mijn vioolleraar Sander Hesselink in Utrecht raadde dat aan. Er waren meerdere orkesten in Bussum en omgeving, maar mijn oog viel meteen op Toonkunst, ook van oude datum. Herfst 1974 schoof ik aan bij de violen.

Het orkest repeteerde in die tijd nog in de Muziekschool aan de 's Gravelandseweg. De sfeer in koor en orkest was deftig en nogal afstandelijk.

Het leek een beetje alsof het een grote gunst was als je hierbij mocht horen. Dus gedroeg ik me heel bedeesd. Toch moest ik als nuchtere Groningse ook vaak inwendig wel een beetje lachen om al die mensen die je toen nog niet met de voornaam behoorde aan te spreken, om al die titels die uitbundig pronkten in de ledenlijst en om de gewichtigdoenerij van een aantal leden (gelukkig niet van iedereen).

Na vijf jaar, inmiddels 35 jaar oud en net aan mijn MO-studie Pedagogiek begonnen, kwam ik in het bestuur en werd de gastvrouw van het orkest. Ik voelde me direct als een vis in het water. Tot mijn grote verrassing vond iedereen het meteen goed dat de voornamen voortaan voluit en zonder titels in de nieuwe ledenlijst stonden. Voortaan was het dus Willem Kraak i.p.v. Dr. W. Kraak, en het veranderde de sfeer. Die werd gaandeweg steeds losser.

De volgende revolutie was dat voorzitter Willem Kraak mij als opvolger wilde: voor het eerst in de geschiedenis van Toonkunst kwam er in 1984 een vrouwelijke voorzitter, jong en zonder titel. Willem Kraak vergeleek het bij de bestuursoverdracht met het ouderwetse weerhuisje: het mannetje is naar binnen gegaan, het vrouwtje staat nu buiten en dat betekent 'goed weer'.

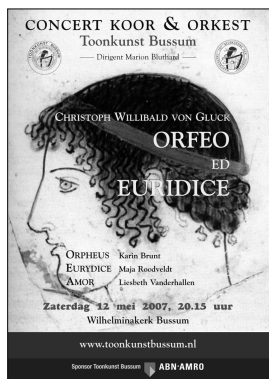
Dit zijn maar twee voorbeelden van ontwikkelingen in Toonkunst in mijn 34 jaar met dit geweldig leuke orkest. Zoveel muziek, zoveel aardige mensen, zoveel vriendschap. Ik wens het iedereen toe. Ons hele gezin heeft meegenoten en meegedaan: de kinderen verkochten programmaboekjes en zongen in het Kinderkoor van de Muziekschool in de *Psalmus Hungaricus* van Kodály in mei 1982, Petra trad later aan als harpiste (en soliste) in het orkest en Marcus kon als organist, slagwerker en scribent aan de slag.

Stroomversnelling

Het is ook bijzonder om vijf dirigenten te hebben meegemaakt (waarvan er vier in mijn beide voorzittersperiodes): Anton Dresden die 32 jaar lang het stokje zwaaide, Jan Felderhof die Dresden meerdere malen wegens ziekte vervangde, Wim van Herk, Stuart Doughty en nu Marion Bluthard, de eerste vrouwelijke dirigent in de geschiedenis van Toonkunst.

Het is interessant om de verschillen te zien, van iedere dirigent leer je weer andere dingen. Wat Marion betreft, wil ik benadrukken dat ze op het juiste moment haar entree in onze vereniging maakte vanwege de veranderingen die nodig waren. Marion heeft veel ideeën en is daardoor een goede gangmaker.

De programmering van Toonkunst Bussum is sinds haar komst in een stroomversnelling gekomen: we zingen/spelen meer eigentijdse muziek, we zingen/spelen vaker c.q. geven reprises van onze concerten. We werken vaker samen met andere koren of ensembles en er wordt steeds vaker een beroep van buitenaf op Toonkunst gedaan (zoals voor de jaarlijkse Dodenherdenking in Bussum). Dat vereist meer flexibiliteit, opbouw van repertoire en het leveren van kwaliteit. Sinds twee jaar is er het Toonkunst Blazersensemble dat in staat is om op korte termijn concerten tussendoor te verzorgen. In het koor is een half jaar geleden de koristenopleiding gestart.

Vernieuwend repertoire en nieuwe wegen van de laatste vijf jaren waren bijvoorbeeld de *Misa Criolla* van Ramírez, de vierde symfonie van Mahler (als meespeelproject t.g.v. het 60-jarig orkestjubileum), *Mozaïek I* (Marions compositie t.g.v. het 60-jarig orkestjubileum) en haar arrangement van het (oorspronkelijk zeskorige) *Benedicam Dominum* van Buxtehude. Dit alles getuigt behalve van grote vak-kennis van de nodige durf!

De concertante uitvoering van de *Orfeo* van Gluck in mei 2007 was de volgende uitdaging en werd verlicht met een 14-tal achtergrondbeelden.

Ook de bewerking van *Sea Charm* van Piket voor koor a capella door Marion maakte in november 2007 grote indruk. Dit jubileumjaar 2008 werd op 19 januari jl. ingeluid met een voorstelling van de *Moldau* voor kinderen: een verhaal rond het ontstaan van de compositie, geïllustreerd met beeldmateriaal en uitleg van de instrumenten. Het werd een hartverwarmend concert, dat we ieder jaar -in welke vorm dan ook- voor kinderen willen geven. De jeugd heeft immers de toekomst! Hiernaast zoeken we nog naar andere wegen om kinderen te betrekken bij onze concerten, bijvoorbeeld door ze ook mee te laten spelen zoals dat in 1985 gebeurde in de *Kinder-symfonie* van Leopold Mozart.

Feest en zorg

Jubilea van koor en orkest werden in het verleden 'gevierd'. Ons erelid Corrie Zwenk -inmiddels 97 jaar oud- was indertijd de grote gangmaker van alle feesten, van stijlvolle kamermuziekavonden, kerstfeestvieringen, cafés chantants tot de organisatie van het 100-jarig jubileum in 1983 met de jubileumexpositie.

Ook nu grijpen wij nog steeds graag alle feesten aan om te laten zien wat we allemaal in huis

Braderie in 1984, v.l.n.r.
Joop Koopman, Elly Terlaag (rug),
Marian van der Berg en Wilma van der Heide.

De boekenstand, v.l.n.r. Marcus van der Heide, Willem Kraak (goedkeurend toekijkend), Wilma van der Heide en Jeanne Kapteijn (koorlid).

hebben in deze bijzondere vereniging van een koor met een eigen orkest. Veel veranderingen verlopen min of meer vanzelfsprekend en betekenen een antwoord op nieuwe vragen en behoeften van onze koor- en orkestleden. Hadden we jaren lang op de Braderie van 30 april een Toonkunststand met life-muziek erbij, nu zingen/spelen we al weer sinds enkele jaren in de Wilhelminakerk tijdens *Bussum Cultureel*. In plaats van een kerstviering hebben we nu een Nieuwjaarsinstuif.

Maar er zijn ook zorgpunten die door alle jaren heen met de regelmaat van de klok terugkwamen: voldoende aanwas van (liefst jonge) leden in koor en orkest, en de kwaliteit. Zo schreef Sander Hesselink in oktober 1983 een rapport 'Observaties en conclusies' in het kader van kwaliteitsverbetering van het orkest (een radio-opname bleek niet goed genoeg voor uitzending).

Ledenwerving zal in een vergrijzende maatschappij een voortdurend aandachtspunt blijven, een jonge dirigent draagt zeker bij tot verjonging. Het blijven werken aan kwaliteit vraagt steeds om nieuwe acties: drie jaar geleden vond de herstemming van alle koorleden plaats, twee jaar geleden was er koorscholing, het afgelopen jaar heeft Toonkunst Bussum de koristenopleiding gestart (geïnitieerd door het Randstedelijk Zanginstituut).

Al deze inspanningen vergen financiële middelen: structurele aanpak van sponsoring en subsidiëring is noodzaak geworden.

De informatie naar de leden en naar buiten verloopt inmiddels steeds vaker per mail en via onze website. Voor de diverse netwerken die Toonkunst Bussum met andere verenigingen, de FASO en de Vereniging Toonkunst Nederland (zoals de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst thans heet) onderhoudt, werkt dat uitstekend.

Via www.toonkunstabussum.nl blijft u op de hoogte van alle ontwikkelingen.

L' Histoire se repète

Speciaal wil ik nog wijzen op de Muzikale Soiree in september a.s. waarmee oude tijden herleven. Naast de combi-concerten met Toonkunst Hilversum begon de tweede dirigent van Toonkunst, Heinze, op 13 januari 1886 ook met 'Huishoudelijke uitvoeringen': "Die uitvoering werd zeer geprezen en gaf groot genoegen [...]. Met kwistige hand werden ons de keurigste schotels toege- diend, dit alles onder de bekwame leiding van den directeur" [noot 20]. Graag verwelkomen we u op 20 september 2008 in de Wilhelminakerk om te genieten van alles wat Toonkunst Bussum ook aan kamermuziek te bieden heeft.

Wilma van der Heide (oud-voorzitter).

Verantwoording (noten)

1. Marcus van der Heide, *J.D.C. van Dokkum, Bussums ingezetene 1915-1920*. In: *Contactblad Historische Kring Bussum*, jg.1, nr.2 maart 1985. Van Dokkum ordende honderd jaar Toonkunst-archief en werd in 1920 bibliothecaris in Wageningen, waar hij een voorname rol in het muziek leven speelde (zie: Q.J. Munters, *Honderdvijftig jaar muziekleven in Wageningen* z.j. [1992]).
2. Deze kwalificatie is van J.D.C. van Dokkum, *Het Gooi* (1921), p.155
Zie verder: Marcus van der Heide, *J.H. Biegel, Bussums dorpsvader*. Nawoord in J.H. Biegel, *Schilderachtig Gooiland* (1987; uit het Italiaans, *Golanda pittoresca* 1906, vertaald door T.W. Nieboer).
3. Marcus van der Heide, *Jacques Hartog, De eerste dirigent van Toonkunst Bussum*. In: *Tussen Vecht & Eem*, jg.3, nr.1 februari 1985. Eerder verschenen in *Toonband*, Orgaan van Toonkunst Bussum, jg.7, nr.1 oktober 1983.
4. Klaes Sierksma, *G.A. Heinze 1821-1904, Proeve van een levensbeschrijving*. Muiderberg 1979. Zie verder: Marcus van der Heide, *Gooise componisten (2): G.A. Heinze (1821-1904)*. In: *Tussen Vecht en Eem*, jg.15, nr.1 februari 1997.
5. Marcus van der Heide, *De fusie Toonkunst Hilversum-Bussum onder Heinze*. In: *Toonband*, jg.6, nr.2 februari 1983.
6. Marcus van der Heide, *De oorsprong van de Muziekschool in Bussum*. In: *Contactblad HKBussum*, jg.1 nr.1 december 1984. Eerder verschenen in *Toonband*, jg.6, nr.1 oktober 1982.
7. Marcus van der Heide, *Aanwinst van het Goois Museum te Hilversum [= Herinneringsboek Comeniusfeesten 1892 voor A.N.J. Fabius]*. In: *Tussen Vecht & Eem*, jg.5, nr.3 september 1987.
8. Marcus van der Heide, *Clinge Doorenbos (1884-1978), Rijmend door het leven*. In: *Contactblad HKBussum*, jg.16, nr.2 september 2000.
9. Wouter Paap, *In memoriam Fred J. Roeske*. In: *Mens en Melodie*, jg.16 (1961), p.116/117.
10. Ank Kooyman-van Rossum en Henk Schaftenaar, *Johan Schoonderbeek geboren (1874), getogen en gestorven (1927) te Naarden*. In: *De Omroeper*, Historisch Tijdschrift voor Naarden, jg.17, nr.4 december 2004.
11. *Onze musici, Portretten en biografieën*. Rotterdam, Nijgh & Van Ditmar, tweede, geheel her-nieuwde druk [1911]: "Thans is Schoonderbeek dirigent der zomeruitvoeringen te Naarden, der Chr. Oratoriumvereniging te Amsterdam, der gemengde zangvereniging 'Excelsior' in Den Haag, van Toonkunst te Bussum, van een Dameskoor te Amsterdam, eener vereniging 'Vita Nuova' te Hilversum, van het Mannenkoor te Weesp; verder is hij directeur en leraar aan de Muziekschool van Toonkunst te Bussum en organist der Groote Kerk te Naarden".
12. Marcus van der Heide, *Bussum door schrijversogen* (1984), p.83. Niet in G.H.J. Holthuisen-Seegers, *Bussum honderd jaar met de muziek mee [= 100 jaar Crescendo]*. Auteur is niet op de hoogte van Toonkunst, p.64: "Het scheelde toen [de jaren na de oorlog] niet veel of de oudste muziekvereniging van Bussum hield op te bestaan".
13. Willem Kraak m.m.v. Marcus van der Heide, *Een eeuw koorzang, Het jubilerende koor van Toonkunst-Bussum 1883-1983*. Naarden 1983.
14. Maurits Schmidt, *Het geheim van Naarden, Zwerftocht door een Matthäus-traditie*. Utrecht 1988.
15. G.W.E. Kerp, *Oudste Toonkunstleden 1. Hoe kwam ik in kontakt met Toonkunst?* In: *Toonband*, jg.6, nr.2 februari 1983. Zie verder: Marcus van der Heide, *De familie Kerp*. In: *Contactblad HKBussum* jg.5, nr.1 mei 1989. Kerp (1896) staat al op de ledenlijst van 1932 en speelde tot 1969 bij de altviolen. Hij overleed 11 maart 1991.
16. Willem Hijster, *Ernest W. Mulder †*. In: *Mens en Melodie*, jg.14, nr.5 mei 1959.
17. *Toonband* jg.6, nr.2 februari 1983: *Jan Felderhof aan het woord*. Zie verder: Aad van Luijk/Marcus van der Heide, *Interview met Jan Felderhof*. In: *Toonband* jg.5, nr.3 mei 1982.
18. Marcus van der Heide, *Gooise componisten (1): Jan Felderhof*. In: *Tussen Vecht en Eem* jg.14, nr.4 december 1996.
19. *Toonkunstorkest Bussum 60 jaar*. Gooibergpers ISBN 978.90.72184.49.8. In mei 1990 schreef Willem Kraak in Toonkunst-Nieuws No.105 het artikel *Toonkunst-Bussum heeft een eigen symfonie-orkest van amateurs*.
20. *Toonkunstkoor Bussum 120 jaar* werd door Marcus van der Heide samengesteld. Gooibergpers ISBN 90.72184.41.6.

Dank

Recensent H.F.K. eindigt zijn recensie van het concert van het Toonkunstkoor Laren van 3 juni 1922 als volgt:

"Minder juist lijkt het mij van een programmaboek een advertentieboek te maken. Ongetwijfeld is het belangwekkend en hoogst nuttig te lezen, waar in Laren tandenborstels, levantsche sponzen, Weck's inmaakglazen en cadetjes of geraspte maantjes te verkrijgen zijn, maar dergelijke mededelingen horen niet in een Toonkunsttekstboek thuis".

Maar advertenties brengen wel geld in het laatje! Daarom willen wij alle adverteerders en sponsors bedanken die hun steentje hebben bijgedragen om dit boek mogelijk te maken.

Daarbij: (verdwenen) advertenties geven ook een stukje sociale geschiedenis.

Boekhandel Los adverteerde al in 1893!

Muziekcentrum SCHIMMEL

*"Gefeliciteerd met
125 jaar Toonkunst. Proficiat!"*

Nico en Coen Schimmel

Muziek maken begint bij Muziekcentrum Schimmel.
Voor deskundig advies over
instrumenten, blaasmuziek, accessoires en
muzieklessen.
Altijd scherpe prijzen!!

Merken o.a.:
Roland, Boss, Yamaha, Ibanez, Rodriguez,
Alhambra, Estéve, PRS, Crafter, Squier, Vox,
Marshall

Havenstraat 31, Bussum - ☎ 035 - 685 26 23

**BART
V.D.
GRIEND**
BLOEMBINDERS

Nassaustraart 3

1404 CS Bussum

Tel. 035 - 6916040

L. Hortensiuslaan 14a

1412 GW Naarden

Tel. 035 - 6941589